

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ
УКРАЇНИ

КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ І ЕКОНОМІКИ СПОРТУ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття ступеня бакалавра
за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт
освітньою програмою «Менеджмент у спортивній діяльності»

на тему: **СТАН РОЗВИТКУ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧИХ ПОСЛУГ
В УКРАЇНІ**

здобувача вищої освіти
I (бакалаврського) рівня
Мельник Н.О.

Керівник: Бутенко Ю. І.
Кандидат наук з фізичного виховання і спорту,
доцент

Рецензент: Семененко В.П.
Кандидат наук з фізичного виховання і спорту,
професор

Рекомендовано до захисту на засіданні
кафедри (протокол № 8 від 16.03.2023 р.)

Завідувач кафедри: Мічуда Ю. П.
Доктор наук з фізичного виховання і спорту,
професор

(підпис)

Київ - 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 НАУКОВІ ЗАСАДИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СПОРТИВНО-ОЗДОРОВЧОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ.....	6
1.1. Теоретичний базис сутнісних характеристик спортивної-оздоровчої діяльності.....	6
1.2. Сутність, особливості та завдання управління спортивно-оздоровчою діяльністю в умовах глобальних викликів	12
1.3. Сутність та зміст державне регулювання й управління у сфері спортивно-оздоровчої діяльності.....	20
Висновок до розділу 1.....	25
РОЗДІЛ 2 МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	26
2.1 Методи дослідження.....	26
2.2 Організація дослідження.....	27
РОЗДІЛ 3 АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ ТА УМОВ РОЗВИТКУ СПОРТИВНО- ОЗДОРОВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	31
3.1. Національні та глобальні тренди розвитку спортивно-оздоровчої діяльності	31
3.2. Регіональні особливості та пріоритети спортивно-оздоровчої діяльності в Україні.....	45
Висновок до розділу 3.....	55
ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ.....	57
ВИСНОВКИ.....	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	63
ДОДАТОК.....	73

ВСТУП

Актуальність теми. Досвід багатьох поколінь переконує, що фізична культура та спорт є важливими чинниками гармонійного розвитку людського потенціалу, забезпечення здорового способу життя та благополуччя шляхом профілактики захворювань та підвищення працездатності. Саме тому в економічно розвинених країнах сфери фізичної культури, спортивної індустрії, професійного та аматорського спорту визнаються системоутворюючими складовими розвитку соціально-економічних систем.

У сучасному світі сфера спорту та здоров'я стає пріоритетним напрямом розвитку для багатьох країн. Все частіше вважають, що система охорони здоров'я нерозривно пов'язана зі спортом. Вплинув на здоров'я людини, спорт підвищує якість продуктивних сил суспільства, що, у свою чергу, підвищує рівень економічного розвитку самої держави. На державному рівні завдання зміцнення здоров'я як нинішнього населення, а й майбутніх поколінь може бути реалізована через систему розвитку фізкультурно-оздоровчої діяльності. Адже три основні складові забезпечення здоров'я кожної особи – дотримання режиму, підтримка активності за рахунок занять спортом та контроль за показниками здоров'я – вимагають виділення ключової складової, впливаючи на яку, можна забезпечити стійке майбутнє. У той же час глобальні виклики сучасності (пандемія COVID-19, війна Росії проти України та ін.) змушують переглянути традиційні засади формування стратегічних векторів розвитку фізкультурно-оздоровчої діяльності з позицій завдань національного адміністрування та впроваджувати інноваційні, військово-орієнтовані та ін. необхідність побудови нової практики формування фізкультурно-оздоровчої діяльності, яка з урахуванням національних інтересів, цінностей, пріоритетів, загроз та викликів сучасності здатна забезпечити подальший розвиток досліджуваної галузі у сучасних реаліях та з урахуванням прогнозованих потреб відродження галузі у післявоєнний період.

Питання розвитку ринку спортивно-оздоровчих послуг перебуває у сфері наукового інтересу багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців, експертів відповідних міністерств та відомств, державних і громадських організацій. Серед зарубіжних дослідників можна назвати: W. Andreff, R. Fort, K. Heinila, A. Hermans, F. Imesch, G. Jage та ін. Серед вітчизняних науковців насамперед потрібно виділити: С. Вавренюк, Д. Гадайчук, С. Домбровська, І. Крамаренко, О. Дрюков, М. Журба, І. Стахів, Д. Стеченко, В. Франчук, В. Палюх, О. Павленко, В. Платонов, Ю. Шкретій та ін.

Мета дослідження. Проаналізувати стан розвитку фізкультурно-оздоровчих послуг в Україні.

Завдання дослідження.

1. Проаналізувати літературу та нормативно-правові акти за станом розвитку фізкультурно-оздоровчих послуг в Україні;
2. Проаналізувати зарубіжний досвід стану розвитку фізкультурно-оздоровчих послуг в Україні;
3. Проаналізувати засади стратегічного управління спортивно-оздоровчої діяльності;
4. Провести ретроспективний аналіз стану розвитку фізкультурно-оздоровчих послуг в Україні;
5. Дослідити регіональні особливості розвитку фізкультурно-оздоровчих послуг в Україні;

Об'єктом дослідження є процеси розвитку спортивно-оздоровчої діяльності в умовах глобальних викликів та з урахуванням національних особливостей.

Предметом дослідження є стан розвитку фізкультурно-оздоровчих послуг та управління спортивно-оздоровчою діяльністю в умовах глобальних викликів.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та концептуальної цілісності в роботі використано загальнонаукові й економічні методи: логіко-історичний для дослідження системи управління спортивно-

оздоровчою діяльністю в Україні, системно-структурний та системно-функціональний для інституціональних характеристик та структурних елементів державного регулювання ринку спортивно-оздоровчих послуг, аналіз та синтез для здійснення оцінки організаційно-управлінської системи розвитку спортивно-оздоровчої діяльності; систематизацію та узагальнення для виявлення умов розвитку спортивно-оздоровчої сфери в Україні; визначення тенденцій розвитку (для характеристики національних та регіональних трендів розвитку спортивно-оздоровчої діяльності).

Структура та обсяг роботи. Дипломна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (92 найменування). Повний обсяг роботи становить 76 сторінок, з них основний текст – 64 сторінок.

РОЗДІЛ 1

НАУКОВІ ЗАСАДИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СПОРТИВНО-ОЗДОРОВЧОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

1.1. Теоретичний базис сутнісних характеристик спортивно-оздоровчої діяльності.

Зростаюча роль спорту, життя суспільства як основи зміцнення здоров'я вимагає активної взаємодії населення з органами, що надають спортивні послуги. Саме за таких умов необхідне вивчення сутності та класифікаційних особливостей фізкультурно-оздоровчої діяльності.

Як зазначає Цимбалюк С., «Розкриття наукових підходів до вивчення сутності та структури фізкультурно-оздоровчої сфери потребує визначення категоріального апарату, що супроводжує розкриття її змісту. У науковій та спеціальній літературі спортивної сфери досить тісно переплітаються такі поняття, як: «сфера фізичної культури та спорту», «фізкультурно-оздоровчі послуги» та «фізкультурно-оздоровчі послуги», «фізкультурно-оздоровча діяльність», «ринок спортивно-оздоровчих послуг» і т. д. Часто вони використовуються вченими взаємозамінно, проте проведення поглибленого вивчення сутності, особливостей та економічної ролі спортивно-оздоровчої сфери як об'єкта дослідження потребує уточнення співвідношення та відмінностей між цими поняттями» [21, с. 58]. Тому дослідження сутності поняття «фізкультурно-оздоровча діяльність», розкриття класифікаційних ознак та засобів у сучасних умовах є досить актуальним.

Теоретичному дослідженню сутності поняття «фізкультурно-оздоровчі послуги», характеристиці класифікаційних ознак присвячені роботи вчених, а саме: Бондар А., Винника Н., Дорофєєва Т., Колумбет О., Леонова Ю. ., Стахів І., Цимбалюка С. та ін. Проте зміна наукових поглядів потребує обґрунтованого розкриття теоретичного дослідження самої сутності поняття «фізкультурно-оздоровча діяльність» та розкриття його класифікації, т.к. поняття «діяльність» набагато ширше, ніж поняття «послуги».

Теоретичні дослідження показали, що найбільше тлумачення серед вітчизняних учених схильні до понять «спорт і здоров'я», «сфера спорту та здоров'я» тощо. За І. Стаховом, «Фізкультурно-оздоровче обслуговування - це вид фізкультурно-спортивної діяльності, заснований на використанні спорту з метою збереження та зміцнення здоров'я людей, залучення їх до цінностей спорту, формування навичок здорового способу життя. Спортивно-оздоровчі послуги надаються спортивними організаціями (спортивними клубами, спортивними комплексами, спортивними спорудами та ін.). Безпосередніми виробниками фізкультурно-оздоровчих послуг є тренери та інструктори» [23].

Такої думки дотримується і Т. І. Дорофєєва, яка наголошує, що «для розуміння сутності фізкультурно-спортивних послуг (ФСП) їх слід розглядати з позицій як загальних характеристик послуг як таких, так і специфічних властивостей цього виду сервісної діяльності. послуги культури та спорту можна визначити як сукупність різних соціально-педагогічних форм діяльності, які здійснюються з метою задоволення потреб різних соціально-демографічних груп населення у фізичному вдосконаленні чи цікавому спортивному видовищі» [3]. Однак ми дещо не згодні з визначенням, що фізкультурно-оздоровча послуга – це діяльність, ми вважаємо, що вона все ж таки є результатом споживання в процесі її здійснення.

Цимбалюк С. визначає поняття «фізкультурно-оздоровча сфера». На його думку, «Згідно з традиційним підходом, галузь фізичної культури та спорту розглядається вченими в контексті її впливу на здоров'я та спосіб життя населення, формування відповідної культури поведінки. Відповідно до цього підходу основним завданням цієї сфери є посилення фізичних характеристик стану людини. Саме цей ефект визначає ту специфіку, яка ставить галузь у ряд основоположних щодо забезпечення соціально-економічного зростання будь-якого людського співтовариства» [1, с. 59].

Ю. О. Леонова та В. В. Бондар «розкривають теоретичний зміст поняття «фізкультурно-оздоровча сфера», акцентуючи увагу на її основних характеристиках, спрямованих на вирішення соціально-економічних завдань: об'єднання суспільства, відволікання молоді від шкідливих звичок, профілактику захворювань, збільшуючи середню тривалість та якість життя. Зазначають, що спортивно-оздоровча сфера покликана задовольняти потреби людей, зміцнювати здоров'я та виступає потужним двигуном економіки, який за правильного функціонування може позитивно змінити ситуацію в Україні.

Що ж до фізкультурно-оздоровчої діяльності, то М. М. Винник «визначає її як педагогічний процес, специфічну культуру особистості, процес спортивної реабілітації, систему масових заходів, регламентовану рухову активність, розвиток відповідальності, мотивацію» [45, с. 46].

З іншого боку, Цимбалюк С.М. підкреслює, що «фізкультурно-оздоровча сфера грає важливу соціально-економічну роль життя суспільства, визначаючи морально-психологічний стан населення, його фізичне здоров'я та продуктивність. У той самий час, як свідчить зарубіжний досвід, може забезпечити значний економічний ефект, полягає у створенні нових робочих місць, виробництві суспільно значимих послуг, збільшення обсягу ВВП країни від нематеріального виробництва» [60].

Тому більшість учених розглядають фізкультурно-оздоровчу діяльність як діяльність, що практично примусово застосовується в освітніх установах і є частиною педагогічної діяльності. У свою чергу, фізкультурно-оздоровча діяльність є результатом добровільної участі в заняттях спортом всього суспільства і розглядається ширше, ніж фізкультурно-оздоровча діяльність.

Відповідно до Закону України «Про фізичну культуру та спорт» [10], який є одним із основних правових документів фізкультурно-спортивної спрямованості. Закон визначає регулювання суспільних відносин щодо створення умов для розвитку фізичної культури та спорту, загальні правові, організаційні, соціальні та економічні засади у сфері фізичної культури та спорту. Сам Закон не містить визначення сфери фізичної культури та спорту,

однак із змісту випливає, що він поширюється на фізкультурно-оздоровчу та спортивну діяльність суб'єктів господарювання у цій сфері. Основні порівняння фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності наведено на рисунку 1.1.

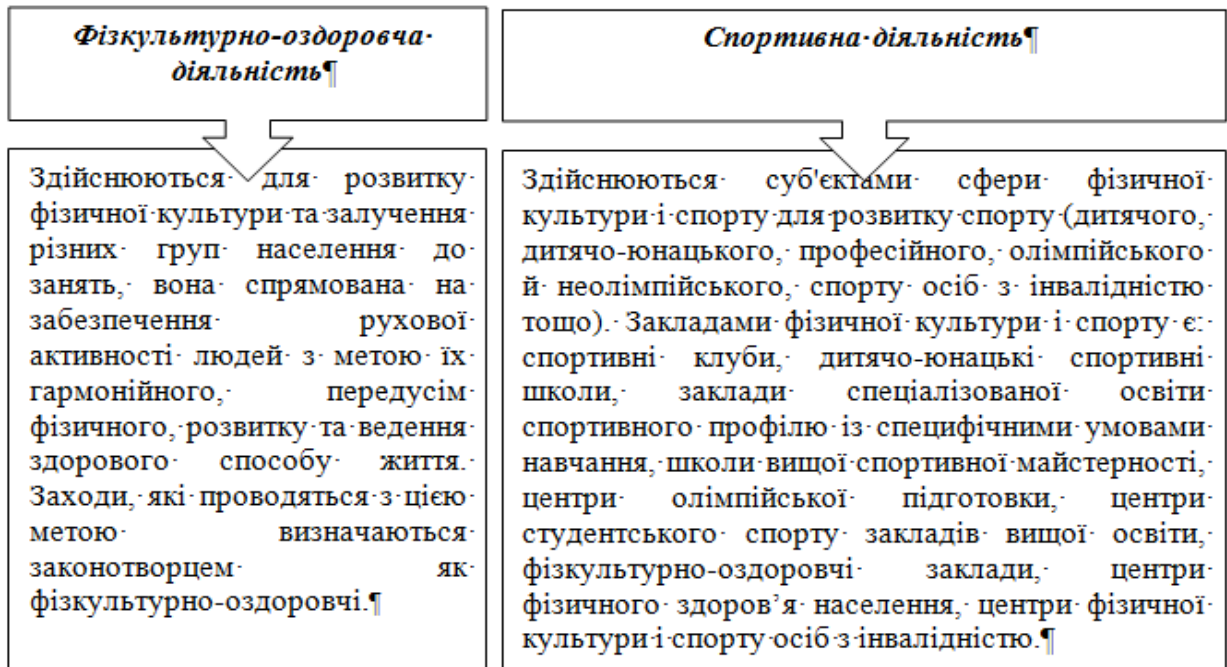

Рис. 1.1. Фізкультурно-оздоровча та спортивна діяльність

Джерело: згруповано автором [10].

За малюнком фізкультурно-оздоровча та спортивна діяльність відрізняються тим, що перші здійснюються для розвитку фізичної культури та залучення до занять різних груп населення, а другі здійснюються суб'єктами галузі фізичної культури та спорту для розвитку спорту (дитячого, дитячо-юнацького, професійного, олімпійського та неолімпійського) спорту, спорту інвалідів та ін.). Якщо ми розберемося з навчальними закладами, то, відповідно, використовуватимемо і фізкультурно-оздоровчі заходи. Якщо говорити про населення, то їхній вільний час присвячений заняттям спортом. Ми вважаємо, що за нинішніх умов пандемії Covid-19 та переходу більшості освітніх закладів на дистанційне навчання у суспільстві заохочується самостійне заняття спортом з метою зміцнення свого здоров'я. Саме тому вивчення фізкультурно-оздоровчої діяльності є значущим.

На мою думку, під фізкультурно-оздоровчою діяльністю слід розуміти процес активної взаємодії суспільства з об'єктами, що враховують фізкультурно-оздоровчу сферу, і завдяки якому досягається мета зміцнення здоров'я.

Стахів І. наголошує, що «наявність єдиного підходу до класифікації послуг на ринку спорту та здоров'я дозволила б організувати та спростити методологію статистичного обліку (яку сьогодні важко назвати задовільною), що, у свою чергу, підвищити достовірність наукового аналізу соціально-економічних процесів, що відбуваються на ринку фізкультурно-спортивних послуг, і дозволить органам державної та регіональної влади більш ефективно регулювати даний сегмент ринку. Встає проблема вдосконалення роботи з класифікації одного чи іншого виду діяльності є науково-прикладним завданням, що має постійний характер, оскільки завжди актуальний облік специфічних особливостей регіону, які мають властивість динамічно змінюватися, з'являються нові види послуг, витісняючи застарілі та інші фактори» [29, с. 109].

Колумбет О.М. та Талан І.О., «Встановлено, що критеріями класифікації фізкультурно-спортивних послуг є: соціальна значущість потреб, які задовольняються внаслідок споживання певної послуги; спосіб компенсації користування послугою; форма існування певної послуги, регулярність споживання послуги. Визначено класифікацію фізкультурно-спортивних послуг, де всі послуги поділяються на фізкультурно-освітні, фізкультурно-оздоровчі, спортивно-оздоровчі, фізкультурно-тренувальні, спортивно-оздоровчі розваги, фізичної культури та реабілітації та досліджено показники, що формують ці послуги» [11].

Отже, більшість дослідників класифікують спортивно-оздоровчі послуги саме тому пропонуємо класифікацію спортивно-оздоровчої діяльності, що наведено на рисунку 1.2.

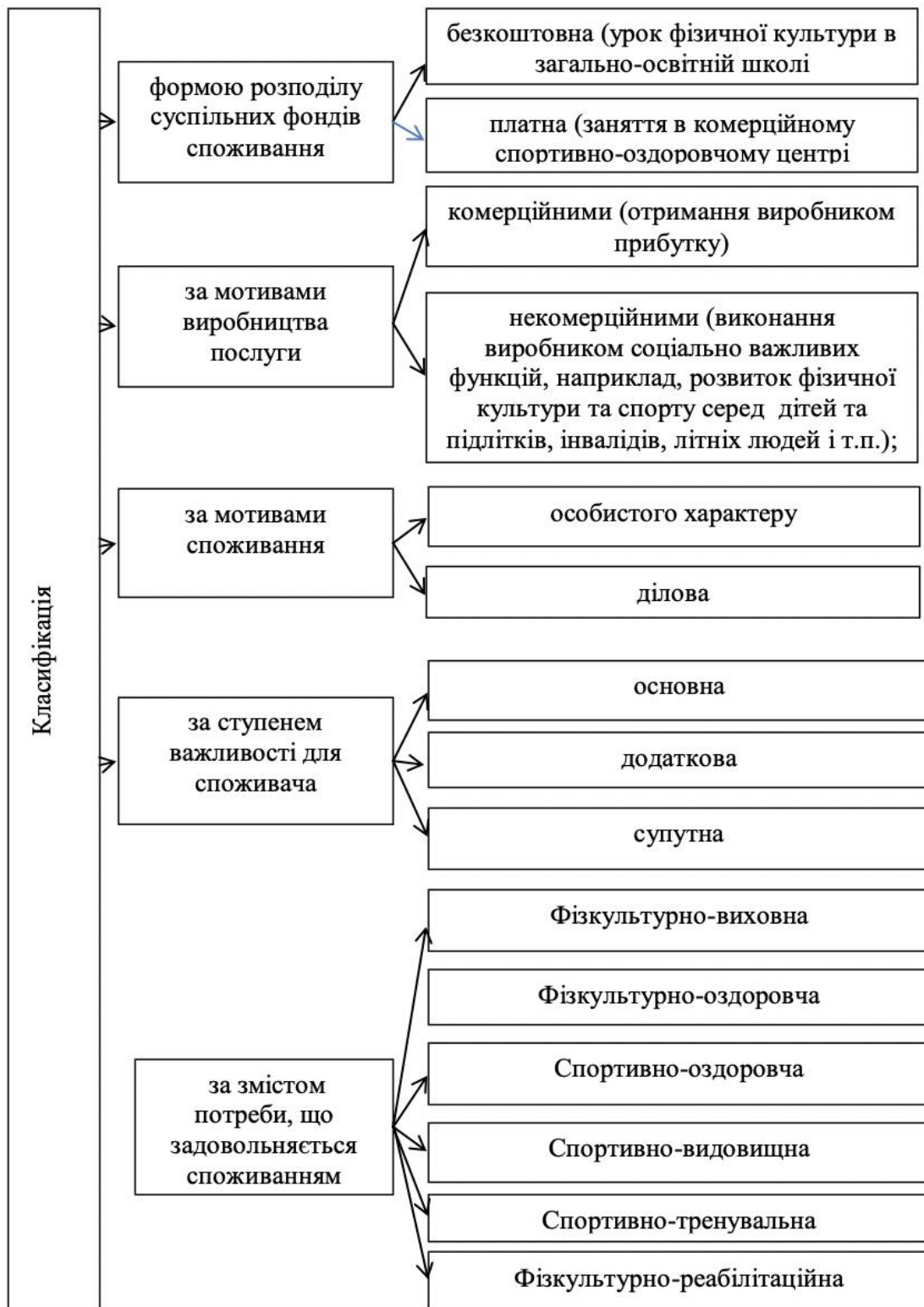

Рис. 1.2. Класифікація видів спортивно-оздоровчої діяльності

Класифікація спортивно-оздоровчої діяльності поділяється на:

- за формою розподілу громадських засобів споживання,
- за мотивами виробництва послуг, за мотивами споживання,

- за ступенем значущості для споживача та за змістом потреби, що задовольняється споживанням. Список класифікаційних ознак може бути збільшено.

Дорофєєва Т. І. також визначає, що «Сукупність критеріїв, за якими можна класифікувати фізкультурно-спортивні послуги, має два рівні. Основним критерієм є зміст потреби, яка задовольняється за рахунок споживання тієї чи іншої фізкультурно-спортивної послуги» [30].

1.2. Сутність, особливості та завдання управління спортивно-оздоровчою діяльністю в умовах глобальних викликів.

Процеси глобалізації торкаються всіх сфер економічної діяльності, у тому числі спорт і здоров'я, змінюючи при цьому стиль їх управління. Слід зазначити, що процеси глобалізації можуть впливати на фізкультурно-оздоровчу діяльність як прямо, так і побічно, маючи суттєві наслідки чи навпаки. Таким чином, найсучаснішим викликом глобалізації є COVID-19, визнаний Всесвітньою організацією охорони здоров'я глобальною пандемією.

Зрозуміло, що це сучасна проблема людства, яка призводить до людських втрат і наслідки якої (як прямі, так і непрямі) можна оцінити лише з часом, але вже зараз вона встигла позначитися на деяких суттєвих змінах у світовому економічному порядку, що призводить до обмеження мобільності людей та робочої сили, закриття кордонів, ускладнення пересування людей, капіталу та товарів, звуження ринків збуту, а, отже, скорочення обсягів виробництва [19].

Саме тому вивчення особливостей та завдань управління фізкультурно-оздоровчою діяльністю в умовах глобальних викликів є досить актуальним та своєчасним.

Сиденко В. Р. наголошує, що «Глобальні економічні процеси та пов'язані з ними глобальні виклики мають надзвичайно великий вплив на

систему цінностей, що виражається не тільки на початку формування комплексу глобальних (загальнолюдських) цінностей, а й у суттєвій модифікації та оновленні системних цінностей усередині окремих національних держав, проте цей вплив в умовах панування неоліберальної форми глобалізації суперечливий і неоднозначний з погляду процесів розвитку та модернізації» [80, с. 18]. Тому процеси глобалізації змінюються у міру їх розвитку та модернізації.

Загалом проблеми, пов'язані з ризиками економіки, вважаються глобальним викликом. Саме тому глобальні виклики призводять до дисбалансу не тільки в економічному, а й інституційному середовищі.

Наголошується, що «системна криза сучасного неоліберального глобалізму пов'язана із синергетичною взаємодією цілого ряду структурних криз практично у всіх «локальних» сферах, що становлять світову систему забезпечення життєдіяльності людини – природно-екологічної, демографічної, технологічної».

Сіденко В. Р. [22, с. 10] виявлено ключові глобальні виклики сучасності, серед яких: геополітична, екологічна, економічна, культурна та соціальна кризи, погіршення здоров'я населення, дефіцит природних і харчових ресурсів, що наростає, наростання демографічного дисбалансу, пов'язане з прискореним старінням населення.

Тому більшість глобальних викликів сучасності є виявом діяльності суспільства. Саме тому можна зменшити їхній вплив, створюючи при цьому ефективні концепції, стратегії та механізми їх реалізації.

Основні чинники процесів глобалізації показано на рис. 1.3. Серед основних чинників глобальних процесів визначено соціально-економічні механізми свідомого впливу, об'єктивні та суб'єктивні.

Дейнека Т.А. визначає, що «Чим краще суспільство усвідомлює наявність загрози та вживе певних превентивних заходів, тим швидше буде перервано деструктивний ланцюг подій та процесів «глобальний виклик → глобальна проблема → глобальний ризик → глобальна криза → глобальна

катастрофа». За інших умов (тобто у разі безперервного наростання сили суперечності) взаємозв'язок та послідовність стадій можуть призвести до загострення глобальної суперечності (рис. 1.4) [26, с. 21].

Маючи можливість прогнозувати наслідки глобальних процесів, вчені закликають заздалегідь розробляти відповідні напрями їхнього вирішення.

По суті, на кожному етапі необхідно розробити відповідний план дій, щоб не було ескалації та переходу конфлікту з одного етапу до іншого.

Серед глобальних викликів сучасності пандемія коронавірусної інфекції (COVID-19).

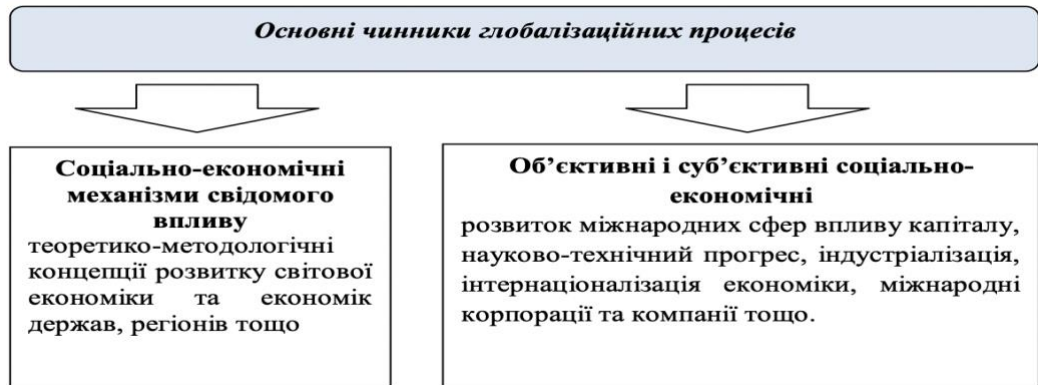

Рис. 1.3. Основні чинники глобалізаційних процесів

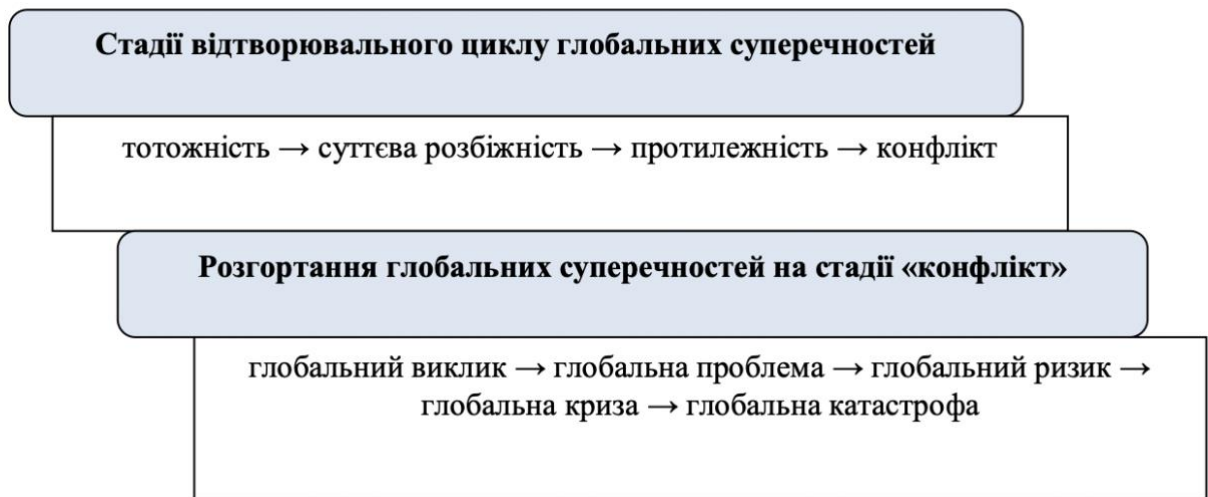

Рис. 1.4. Особливості стадії «конфлікт» у відтворювальному циклі глобальних суперечностей

«Дослідження, присвячене впливу існуючих та потенційних наслідків COVID-19 на соціально-економічні системи, показало такі результати:

- у середньостроковій перспективі зниження темпів економічного зростання провідних економік світу на 2,5-6,0% [27];
- втрати світової економіки становлять близько 3,0 трлн доларів США, що можна порівняти з рецесією після світової фінансової кризи 2008 [28];
- зниження конкурентоспроможності двох провідних економік світу - Китаю та США через погіршення функціонування ланцюжків поставок та споживання сировини та продукції [29];
- зниження ділової (біржової) активності в країнах Америки, Європи та Азіатсько-Тихоокеанського регіону, зниження попиту та цін на нафту, погіршення ситуації на ринку металів [30];
- ускладнення та уповільнення виробничих процесів практично в усьому світі через проблеми з постачанням комплектуючих з Китаю, зниження рентабельності на авіаційному та морському транспорті, складності у туристичному та готельно-ресторанному бізнесі та навпаки - збільшення у прибутку грального бізнесу компанії, що спеціалізуються на наданні послуг через Інтернет»[31].

Таким чином, серед глобальних проблем, спричинених пандемією COVID-19, можна відзначити зниження темпів економічного зростання та конкурентоспроможності економік, погіршення логістичних маршрутів, ускладнення та уповільнення виробничих процесів, що призведе до погіршення стану соціально-економічних систем. На тлі всього цього важливо відзначити погіршення психічного та фізичного здоров'я всього суспільства. Ми вважаємо, що ефективне управління фізкультурно-оздоровчою діяльністю в умовах глобальних викликів не лише забезпечить зміцнення психічного та фізичного здоров'я суспільства, а й стане одним із стратегічних напрямів посилення економічного зростання та конкурентоспроможності економік.

Державне регулювання є однією із основних особливостей управління спортивно-оздоровчою діяльністю в Україні. Леонова Ю. О. та Бондар А.С. наголошують, що «В умовах соціально-економічних змін та перетворень в

українському суспільстві потреба у державній підтримці у сфері фізичної культури та спорту залишається актуальною. Тільки за умови ефективного державного регулювання можливо актуалізувати та здійснювати здоровий спосіб життя, підвищувати фізичну підготовленість людей різних вікових категорій, формувати фізично та психологічно здорову особистість» [4, с.194].

Важливим аспектом в управлінні фізкультурно-оздоровчою діяльністю є державне регулювання та підтримка, що дозволить забезпечити впровадження здорового способу життя та покращення фізичного та психологічного стану населення.

Відповідно до статті 3 Закону України «Про фізичну культуру та спорт» встановлено, що «держава регулює відносини у сфері спорту та здоров'я шляхом формування державної політики у цій сфері, створення відповідних державних органів, фінансових, матеріально-технічних кадрове, інформаційне, нормативно-правове та інше забезпечення розвитку фізичної культури та спорту, а також визнання широкого самостійного статусу фізкультурно-спортивного руху в Україні та комплексна взаємодія державних органів із громадськими організаціями фізичної культури та спортивного спрямування.

Держава визнає та всебічно підтримує олімпійський рух в Україні, діяльність всеукраїнських фізкультурно-спортивних об'єднань, національних спортивних федерацій та інших громадських організацій фізкультурно-спортивного спрямування» [70]. Відповідно до нормативно-правової бази, що регулює відносини у сфері спорту та оздоровчої діяльності, держава формує систему органів управління, що забезпечують повноцінне функціонування цієї сфери. Важливим завданням управління фізкультурно-оздоровчою діяльністю є комплексна взаємодія органів державної влади з громадськими організаціями, що забезпечує їхнє функціонування та регулювання, визначення перспектив подальшого розвитку. Проте першорядним завданням

у сфері управління спортом та охороною здоров'я є формування державної політики.

До основних напрямів державної політики у сфері регулювання ринку фізкультурно-оздоровчої діяльності належать: організаційна діяльність з проведення масових змагань та фізкультурно-оздоровчих заходів та підготовка висококваліфікованих спеціалістів.

Я вважаю, що спортивно-оздоровча діяльність має ґрунтуватися на наступних принципах:

- спортивно-оздоровча діяльність є невід'ємною частиною культури.
- фізкультурно-оздоровча діяльність сприяє фізичному та психічному здоров'ю та благополуччю, а також розвитку соціальних, організаторських та комунікативних навичок:
- спортивно-оздоровчі об'єкти, послуги та інфраструктура мають бути доступні для всіх верств населення України.
- некочовим спортивним клубам слід просувати та заохочувати включення та участь у всій спільноті;
- чесність у спорті має заохочуватися надійними та прозорими структурами управління.

Основні напрями управління фізкультурно-оздоровчою діяльністю та фактори, що впливають на них, представлені на рис. 1.5.

До напрямів управління фізкультурно-оздоровчою діяльністю в Україні належать: розвиток законодавчої та нормативно-правової бази, удосконалення управлінських структур та адаптація програмного управління. До факторів, що надають найбільш істотний вплив на управління фізкультурно-оздоровчою діяльністю, належать: системи фінансування, у тому числі цільового, вдосконалення та вдосконалення системи підготовки кадрів та науково-методичного забезпечення, розширення міжнародної діяльності та використання передового досвіду. Тому формування державної політики та державне регулювання є одними з основних особливостей управління фізкультурно-оздоровчою діяльністю.

Рис. 1.5. Напрями управління спортивно-оздоровчою діяльністю та чинники впливу на неї

Проте більшість учених наголошують, що надмірне державне регулювання може негативно позначитися на подальшому розвитку фізкультурно-оздоровчої діяльності.

До факторів негативного впливу державного регулювання розвитку фізкультурно-оздоровчої діяльності в Україні належать: низький рівень уваги з боку держави до розвитку фізкультурно-оздоровчої діяльності та забезпечення конституційних прав громадян на доступ до занять спортом, незначне фінансування, розвиток спортивної інфраструктури, низька якість надання спортивно-оздоровчих послуг, відтік висококваліфікованих кадрів. Крім державного регулювання більшість країн світу мають позитивний досвід розвитку фізкультурно-оздоровчої діяльності завдяки роботодавцям. Саме роботодавці стимулюють своїх співробітників до занять спортом та здоров'ям, створюючи відповідну спортивну інфраструктуру.

Проте, на відміну від розвинених країн, українські роботодавці не утискують своїх співробітників, які займаються спортом та ведуть здоровий спосіб життя. Отже, окрім завдань державного регулювання спортивно-оздоровчої діяльності, необхідно відмітити перспективи її розвитку. Завдання розвитку спортивно-оздоровчої діяльності наведено на рис. 1.6.

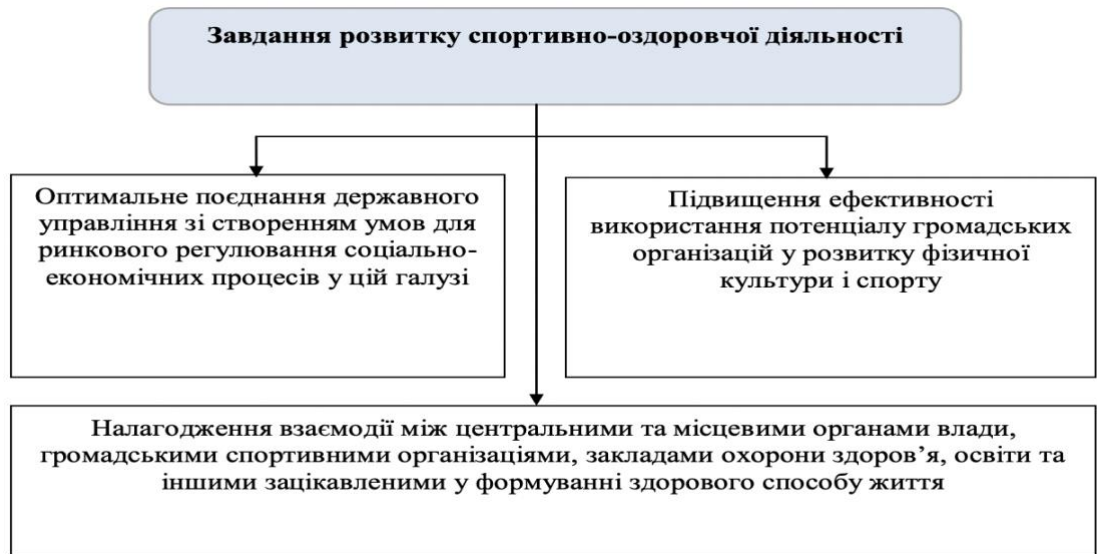

Рис. 1.6. Завдання розвитку спортивно-оздоровчої діяльності

В цілому, управління спортивно-оздоровчої діяльності як основна сфера економіки поділяється на відповідні рівні та завдання (рис. 1.7).

Рис. 1.7. Рівні та завдання управління спортивно-оздоровчою діяльністю

1.3. Сутність та зміст державне регулювання й управління у сфері спортивно-оздоровчої діяльності

Пандемія коронавірусу показала слабкість медичної системи та незадовільний стан здоров'я населення, що призвело до серйозних наслідків для демографічної ситуації не лише в Україні, а й у всьому світі. Саме тому населенню слід стежити за власним здоров'ям та зміцнювати його у різний спосіб. Всім відомо, що найпростіше займатися спортом та активним відпочинком. Відповідно державне регулювання та структури управління фізкультурно-оздоровчою діяльністю в Україні є досить своєчасним та актуальним дослідженням.

Злагожене функціонування фізкультурно-оздоровчих організацій та опорних установ створює сприятливе середовище для реалізації стратегічних завдань розвитку людини та її підтримки якнайдовше у працездатному віці. Оптимальне управління центрами певної спрямованості спрямоване створення та забезпечення умов, відповідальних сучасним вимогам розвитку суспільства» [36]. Тому важливу роль у забезпеченні фізкультурно-оздоровчої діяльності відіграє регулювання.

Ліщук С.В. зазначає, що «до системи державного управління фізичною культурою та спортом входять Міністерство молоді та спорту, його підрозділи на рівні регіонів, Департамент фізичної культури та Департамент олімпійського спорту, Республіканський комітет з фізичної культури та спорту, відділ сім'ї, молоді та спорту облдержадміністрації, відділ з справам сім'ї, молоді та спорту району, райдержадміністрації (державні органи); постійно діючі комісії, комітети, відділи органів місцевого самоврядування; Олімпійський комітет, його підрозділи на регіональному рівні, національні спортивні федерації та місцеві спортивні федерації з видів спорту, визнаних в Україні, фонди, велика кількість громадських організацій (неурядових організацій) та ін. та місцевого самоврядування» [37]. Тому система державного регулювання фізкультурно-оздоровчої діяльності має відповідну ієрархічну структуру.

Крім того, державне управління фізичною культурою та спортом здійснюється:

- на центральному рівні - органи управління фізичною культурою та спортом;
- на регіональному рівні - органи управління фізичною культурою та спортом;
- на місцевому рівні - органи місцевого самоврядування Комітети з фізичної культури та спорту районних адміністрацій та міських рад;
- на рівні сільських утворень – громадські комісії або відділи з фізичної культури та спорту» [38]. Так, система державного регулювання фізкультурно-оздоровчої діяльності поділяється на центральний, обласний, місцевий та сільський рівні. Органи державного управління у розвитку сфери фізичної культури та спорту в Україні представлені на рис.1.8.

Найвищими органами державного управління у сфері розвитку фізичної культури та спорту в Україні є Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Міністерство молоді та спорту України, Департамент олімпійського спорту та Департамент фізичної культури.

Стаття 3 Закону України «Про фізичну культуру та спорт» свідчить, що «держава регулює відносини у сфері спорту та охорони здоров'я шляхом формування державної політики у цій сфері, створення відповідних державних органів, фінансових, матеріально-технічних, кадрових, інформаційних, нормативно-правових та інше забезпечення розвитку фізичної культури та спорту, а також визнання широкого самостійного статусу фізкультурно-спортивного руху в Україні та комплексна взаємодія державних органів з громадськими організаціями фізкультурно-спортивного спрямування "Держава визнає та всебічно підтримує олімпійський рух в Україні, діяльність всеукраїнських фізкультурно-спортивних товариств, національних спортивних федерацій та інших громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості" [10].

Рис. 1.8. Державне управління сфери розвитку фізичної культури та спорту в Україні

Тому державне регулювання у сфері фізкультурно-оздоровчої діяльності відбувається за допомогою формування державної політики, створення державних органів та відповідного функціонального забезпечення її розвитку.

Цимбалюк І. О. наголошує, що «для того, щоб реалізація зазначеного законодавства була успішною, необхідно забезпечити цілеспрямовану та злагоджену роботу державних установ, територіальних громад, приватних спортивних організацій, громадських об'єднань та спеціалістів у цій галузі.

Сьогодні в Україні найбільший розвиток отримав спорт вищих досягнень - напрям спорту, спрямований на досягнення вищих спортивних результатів в Україні, як і в усьому світі, порушується тема інклюзивного суспільства, де громадяни з інвалідністю залучені до активного життя держави та перебувають на рівних правах з представниками іншого населення груп. Спорт є одним із способів толерантності, рівноправності та

взаємної поваги до людей з обмеженими можливостями. Розвиток інклюзивного спорту є однією із складових частин реалізації концепції інклюзивного розвитку» [39], «яка визнана європейською спільнотою одним із ключових напрямів соціально-економічного зростання та досягнення сталого розвитку» [40]. Тому для реалізації законодавчих норм у сфері розвитку фізичної культури та спорту в Україні потрібна консолідація всіх суб'єктів: держави, суспільства та бізнесу. Крім того, важливим є закордонний досвід управління розвитком сфери фізичної культури та спорту в Україні.

Тому формування параолімпійського та деолімпійського спорту має стати стратегічною метою розвитку держави у сфері розвитку фізичної культури та спорту в Україні. Основні завдання державного регулювання фізкультурно-оздоровчої діяльності з метою підтримки здорового способу життя, серед них: планування, здійснення, координація та контроль діяльності органів державної влади щодо підвищення ролі спорту та здоров'я у громадському житті населення.

Домбровська С.М., Вавренюк С.О., Палюх В.В. зазначають, що «Як свідчить аналіз фізкультурно-оздоровчої діяльності, ця практика виконує і соціально-інтегруючу функцію, що забезпечує не лише реальну, а й символічну інтеграцію. Забезпечення колективної ідентичності є однією з найважливіших соціальних функцій культури, що розкриває інтегративний потенціал спорту і виступає його найважливішим символічним атрибутом. , що визначає високий рівень її актуалізації» [41, с. 44].

О. О. Мельниченко визначає, що об'єктом регулюючого впливу держави є:

- предмети, результати, процеси або явища. Враховуючи специфіку досліджуваних питань, об'єктом державного регулювання може бути [42, с. 56]:
- розвиток фізичної культури та спорту як сфери діяльності;

- розвиток окремих компонентів цієї сфери народного господарства (спорт вищих досягнень, спорт для всіх, фізична культура);
- розвиток окремих видів спорту (літніх, зимових, олімпійських, неолімпійських, для людей без проблем зі здоров'ям, для інвалідів (деолімпійських, паролімпійських) та ін); розвиток фізичного виховання у загальноосвітніх установах (залежно від їхнього рівня, статусу тощо); фізична підготовка особового складу Збройних сил України (інших силових структур держави);
- забезпечення (інституційне, кадрове, матеріально-технічне, медичне, науково-методичне, нормативно-правове, фармакологічне, фінансове) розвитку окремих видів спорту (зокрема допінг-контроль, натуралізація, реабілітація спортсменів);
- фінансування будівництва об'єктів спортивної інфраструктури; ефективне використання цих об'єктів;
- успішне проведення мегаподій (Олімпійські ігри, чемпіонати світу та Європи, міжнародні змагання);
- сприяння успішному виступу вітчизняних спортсменів на змаганнях (насамперед міжнародних);
- фізкультурно-оздоровча діяльність; забезпечення здорового способу життя населення;
- реформування системи державного управління розвитком фізичної культури та спорту; взаємодія з національними та міжнародними спортивними організаціями (комітети, федерації тощо);
- розвиток суміжних зі спортом галузей/сфер народного господарства (виробництво спортивного інвентарю та інвентарю, транспортне та готельне господарство) та ін.

Висновок до розділу 1

Визначено трактування поняття «фізкультурно-оздоровча діяльність», під яким розуміється процес активної взаємодії суспільства, органів державної влади з об'єктами фізкультурно-оздоровчої сфери з метою реалізації надання ефективних фізкультурно-оздоровчих послуг, що впливатимуть на зміцнення здоров'я та підвищення якості життя населення.

Спортивно-оздоровча діяльність класифікується за такими ознаками: за формою розподілу громадських засобів споживання, за мотивами виробництва послуг, за мотивами споживання, за рівнем значущості для споживача та за змістом потреби, що задовольняється споживанням. Список класифікаційних ознак може бути збільшено.

Наголошено, що інструменти розвитку фізкультурно-оздоровчої діяльності мають формуватись на основі створення контенту, проведення маркетингових досліджень з метою розширення кола потенційних споживачів, розробки інноваційних комунікативних стратегій.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИ І ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1. Методи дослідження

Для реалізації мети та завдань дослідження використовувався комплекс загальнонаукових, конкретно наукових та спеціальних методів: як теоретичних, так і емпіричних.

Методологічну основу дослідження, що побудована на теоретичних методах пізнання складають методи: аналітичний (аналіз проблем молоді особистості та суспільного здоров'я), системний (дослідження структури та функцій органів державної влади у державному регулюванні фізкультурно-виховної діяльності), порівняльний та порівняльно-історичний (порівняння історичних та закордонних практик державного регулювання у цій сфері, насамперед, співставлення етапів розвитку державної соціальної та молодіжної політики в радянський період та за роки незалежності України); прогностичний (розробка перспективних пропозицій щодо удосконалення державного регулювання, застосування якого найбільш повно сприятиме ефективній її реалізації), узагальнення (обґрунтування перенесення окремих практик, напрямів та методів із зарубіжного досвіду на державне управління в Україні), моделювання (розробка організаційно-нормативної концепції державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти).

Серед емпіричних використовувались такі методи, як статистичний (аналіз даних загальнодержавної та регіональної статистики щодо питань рівня індивідуального здоров'я студентської молоді) та соціологічний (аналіз результатів соціологічних досліджень серед студентської молоді щодо соціальної значимості фізкультурно-спортивних організацій).

До спеціальних наукових методів дослідження, належать: аналітико-синтетичний (аналіз наукової літератури, співвідношення дефініцій); формальнологічний (з'ясування принципів діяльності органів державного управління в контексті реалізації державного регулювання фізкультурно-

виховної діяльності у закладах вищої освіти); нормативно-правовий аналіз (порівняння нормативно-правових актів, аналіз закономірностей розвитку законодавчої бази у сфері фізкультури та масового спорту), аналіз ситуацій (опис конкретних ситуацій у функціонуванні інституцій та об'єктів фізичної культури та спорту в системі закладів вищої освіти).

У дипломній роботі знайшли відображення публікації, що ґрунтуються на сучасному дослідницькому матеріалі – монографіях, дисертаційних дослідженнях, матеріалах наукових семінарів, конференцій у сфері формування та реалізації механізмів державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти України, відповідно до завдань, що поставлені у дисертаційному дослідженні.

Теоретичною та методологічною основою дослідження є фундаментальні праці вітчизняних і зарубіжних вчених у галузі сучасних проблем економіки, економіки громадського сектору, економіки сфери послуг, економіки фізичної культури і спорту, а також маркетингу та менеджменту сфери послуг.

Інформаційною базою дослідження є нормативно-правові акти у сфері регулювання ринку спортивно-оздоровчих послуг в Україні, Укази Президента України, накази Міністерства освіти і науки України, матеріали статистичних щорічників та статистичних бюлетенів, статистичні відомості Державної служби статистики України, чинні закони та підзаконні нормативно-правові акти України, наукові публікації вітчизняних та зарубіжних учених, власні аналітичні розрахунки.

2.2. Організація дослідження

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено його мету та завдання, сформульовано теоретичне й практичне значення головних положень роботи, подано структуру та обсяг.

У першому розділі розкрито сутність і значення спортивно- оздоровчих послуг, а також визначено основні засади державного регулювання досліджуваних послуг, з'ясовано особливості ринку спортивно-оздоровчих послуг.

У дослідженні виходимо з того, що сучасний спорт став важливою галуззю економіки багатьох розвинених країн, а також в Україні. Для цього залучено значні фінансові ресурси і велику кількість обслуговуючого персоналу. У теперішній час ступінь розвитку спортивно-оздоровчої сфери є одним із чинників, що впливає на темпи розвитку суспільства, рівень і якість життя населення, ділову активність. Водночас обґрунтовано і доведено, що існує тісний взаємозв'язок між спортом та економікою і тому спортивно-оздоровчі послуги вже не можуть залишатися поза ринковими відносинами та є специфічним товаром. Спортивно- оздоровчій сфері властиві всі атрибути нематеріального виробництва, однак це не означає, що на практиці його немає. Досліджувана сфера виробляє такі продукти як здоров'я, туризм, довголіття, розваги, ділову активність, цікаве дозвілля тощо.

У роботі акцентовано, що спортивно-оздоровча сфера повинна бути спроможна самостійно отримувати прибуток з наявних у її розпорядженні ресурсів в процесі надання ринкових послуг. Разом з тим частіші тенденції комерціалізації та професіоналізації, з одного боку, а також гостра конкуренція навколо бюджетних коштів - з іншого, є свідченням того, що спортивно-оздоровча сфера потребує уваги і стрімкого розвитку на теренах України, що в перспективі дасть позитивний як економічний так і соціальний ефект для держави. Економічні відносини в спортивно- оздоровчій сфері знаходяться в постійному розвитку і мають складні взаємозв'язки.

Загальний рівень розвитку економіки країни є визначальним для формування ринкових відносин у сфері фізичної культури і спорту. Розвинена економіка сприяє вищим доходам населення країни. А високі доходи дають можливість витратити їх частину населенням на споживання спортивно-оздоровчих послуг, тобто на формування ринкового попиту.

Структура попиту на спортивно-оздоровчі послуги специфічна для кожної країни. Взаємодія попиту і пропозиції складає механізм ринку спортивно-оздоровчих послуг. Головною рушійною силою динамічного розвитку ринку спортивно-оздоровчих послуг є попит індивідуальних споживачів на спортивні послуги та продукти спортивно-оздоровчого призначення. Формування та розвиток ринкових відносин у сфері фізичної культури і спорту — це складний соціально-економічний процес.

Використання системного підходу у дослідженні дало змогу сформулювати власне бачення сутності таких взаємопов'язаних та послідовних понять як ринок спортивно-оздоровчих послуг, економіка спортивно-оздоровчої сфери. Ми наголосили, що потреби людей, в кінцевому підсумку, перетворюються в попит, тобто бажання і здатність купувати товари й послуги. Встановлено, що попит на спортивні товари та послуги в ринковій системі породжує відповідну реакцію з боку виробників даної продукції, які виготовляють і постачають на ринок все більш якісні й досконалі товари спортивного призначення, намагаються якнайповніше задовольнити нові потреби суспільства.

На основі аналізу структури державного регулювання ринку спортивно-оздоровчих послуг сформульовано основні напрями державної політики у досліджуваній сфері, які мають ґрунтуватися на спільній діяльності спортивно-оздоровчих організацій, органів і установ освіти, охорони здоров'я, засобів масової інформації. Пріоритетним напрямом впливу держави у попиті на спортивні, спортивно-оздоровчі послуги є створення сприятливих умов для залучення до спортивної комунікації первинних споживачів послуг, тобто людей, які займаються фізичною культурою і спортом заради задоволення особистих потреб, тому, що такі властивості, як невідчутність, неможливість зберігання, обов'язковість регулярного споживання істотно ускладнюють формування ринкового попиту.

З'ясовано основні проблеми розвитку спортивно-оздоровчих послуг, проаналізовано тенденції регулювання ринку досліджуваного виду послуг.

Обґрунтовано, що розвиток некомерційного сектора в спортивно-оздоровчій сфері гальмується через неефективну реалізацію регіональних та територіальних програм, слабкий інтерес вітчизняних і зарубіжних інвесторів до вкладення коштів у досліджуваний ринок.

Визначено стратегію розвитку спортивно-оздоровчого ринку в Україні та сформовано перспективні напрями вдосконалення механізму управління територіальними спортивно-оздоровчими закладами на основі врахування зарубіжного досвіду розвитку спортивно-оздоровчих послуг у практиці функціонування досліджуваної сфери як певної підсистеми національної економічної системи у процесі формування розвиненого міцного, цивілізованого ринку спортивно-оздоровчих послуг в Україні.

Одним з дієвих напрямів становлення і ефективного розвитку спортивно-оздоровчих послуг автор вбачає розвиток вітчизняного спортивно-оздоровчого туризму. Удосконалення функціонування комплексу спортивно-оздоровчого туризму неможливе без створення сучасної туристичної інфраструктури спортивно-оздоровчого характеру, що принесе збільшення податкових надходжень до бюджету держави і регіонів, притоку іноземної валюти та збільшення кількості робочих місць, а також зацікавленість з боку інвесторів як міжнародного так і внутрішнього рівнів. У дослідженні виокремлено пріоритетні напрями підвищення ефективності регулювання ринку спортивно-оздоровчих послуг. Серед них корпоративний брендінг, який дасть змогу спортивно-оздоровчим організаціям або окремій послугі диференціюватися від конкурентів, створити додаткову цінність, збільшити кількість та якість надання послуг в довготривалому періоді.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ ТА УМОВ РОЗВИТКУ СПОРТИВНО-ОЗДОРОВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

3.1. Національні та глобальні тренди розвитку спортивно-оздоровчої діяльності

На сучасному етапі цивілізаційного розвитку фізкультурно-оздоровча діяльність стає одним із пріоритетних напрямів розвитку національних економік, популярним соціокультурним напрямом та іміджевим чинником країн.

Фізична культура, спорт та суміжні сфери діяльності, що сприяють розвитку культури здорового способу життя, у світовій практиці користуються всебічною державною підтримкою.

Безсумнівно, фізкультурно-оздоровча діяльність є одним із основних цивілізаційних трендів, які набирають обертів протягом останніх 10 років. У країнах з розвинутою економікою розроблено безліч національних та регіональних програм, спрямованих на стимулювання громадян до ведення активного способу життя та занять спортом. З 2010 року ведеться статистика не тільки спорту вищих досягнень, а й статистика фізичної активності населення в розрізі різних вікових груп, соціальних груп тощо.

Спортивно-оздоровча сфера займає пріоритетне місце у системі соціально-економічного розвитку більшості цивілізованих країн. Сама система охорони здоров'я насамперед пов'язана зі спортивною діяльністю, оскільки впливає на стан здоров'я нації. Поряд із особистою відповідальністю людини існує відповідальність держави за її здоров'я, а точніше, розвиток спортивно-оздоровчої сфери входить до основних пріоритетів державної політики. Кожна держава має прагнути забезпечення здоров'я не тільки нинішнього покоління, а й майбутніх поколінь, для чого необхідно розробити систему фізкультурно-оздоровчих заходів, яка повинна підкріплюватися основними складовими індивідуального підходу до забезпечення здоров'я.

Фізична культура і спорт сприяють підвищенню фізичних можливостей організму людини, сприяють всебічному гармонійному розвитку, підвищенню розумової та фізичної працездатності, формують фізичне самовдосконалення, розвивають організаторські здібності, навички особистої гігієни та загартовування організму, виховують патріотичні, морально-вольові та естетичні якості; покращують спортивну майстерність тощо.

Спортивна діяльність взаємопов'язана зі здоров'ям та перебуває під впливом сучасних явищ урбанізації, бурхливого розвитку науково-технічного прогресу та цифрових технологій. Зростання автоматизації людської праці призводить, на жаль, до зниження фізичної активності населення. Карантинні умови під час пандемії COVID-19 та під час розпалу війни російським агресором на території України дозволили поширити дистанційне навчання та роботу, онлайн-покупки, спілкування у соціальних мережах та онлайн-чатах та на жаль більшість закладів зруйновано. Люди стали більше часу проводити вдома, стали менше рухатися, що додатково підвищило вразливість організму людини до різних захворювань. Таким чином вимальовувалися нові ризики для здоров'я нації.

В умовах карантинних обмежень все частіше порушувалося питання про вакцинацію та вимоги про підвищення фізичної активності та заняття спортом. «Адже у людей з міцним імунітетом у разі зараження вірусом набагато вищі шанси на легкий перебіг хвороби. Спорт може допомогти у боротьбі з коронавірусом. ВООЗ загалом рекомендує 150-300 хвилин занять спортом на витривалість на тиждень. Організацію окремих рекомендацій під час пандемії не публікували. Спорт необхідний для профілактики серцево-судинних захворювань, діабету, підвищеного артеріального тиску, раку чи депресії тощо» [41].

В Україні на державному рівні визнається право громадян на охорону здоров'я та забезпечується можливість займатися фізичною культурою та спортом, але не слід нівелювати обов'язок кожного громадянина, який полягає у необхідності приймати піклуватися про своє здоров'я, не завдавати

шкоди оточуючим та забезпечувати можливість здорового існування нащадкам. Розумні, збалансовані заняття спортом та профілактичні огляди у лікарів – це способи збереження здоров'я та оздоровлення населення, а додатковим інструментом, особливо в умовах пандемії Covid, є дотримання графіка вакцинації.

Результати досліджень, проведених у різних країнах світу, показали, що існує пряма залежність між фізичною активністю людини та її здоров'ям, психоемоційним станом, рівнем депресії, здатністю працювати в колективі та налагоджувати соціальні зв'язки, інтелектуальним розвитком та загальне почуття задоволеності життям. Зокрема, за даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, регулярні фізичні вправи дозволяють знизити ризик смерті в середньому на 30-40%, раку молочної залози та товстої кишки на 21-25%, рівень депресії на 30% та знизити ризик багатьох інших захворювань.

За даними Євростату [88], питома вага населення у віці 18+, яке займається тим чи іншим видом фізичної активності (але не менше одного фізичного тренування на тиждень) у середньому по країнах Європи збільшилася на 27% за період 2015-2020 років. Найвищий відсоток займаються масовим, професійним та іншими видами спорту та фізичною культурою (понад 70%) спостерігається у скандинавських країнах, найнижчий (менше 10% населення) – у Туреччині, Болгарії та Румунії.

Цікавою тенденцією в країнах з розвинутою економікою в останні роки є збільшення частки людей похилого віку, які активно займаються спортом, беруть участь у спортивних змаганнях, марафонах, відвідують тренажерні зали та фітнес-клуби. Наприклад, частка фізично активних людей похилого віку (65+) у Великій Британії за період з 2015 по 2020 рік збільшилася з 28 до 40%, в Австралії — з 27% до майже 80%, у Нідерландах — з 30% до 48%. Тому фізкультурно-оздоровча діяльність грає одну з провідних ролей у забезпеченні якості життя населення, підвищенні продуктивності праці та тривалості продуктивного функціонування.

Додатковим імпульсом для розвитку сфери спорту та здоров'я є зростання покоління Z, тобто людей, які народилися після 2000 року. За розрахунками вчених, до 2030 року їхня питома вага у структурі економічно активного населення досягне понад 40%. Особливістю цього покоління є формування унікальної культури, спрямованої на підтримку здорового способу життя, відмова від куріння, вибір спорту важливою частиною життя.

При цьому, незважаючи на поширення ідеалів здорового способу життя та відповідну моду на такий стиль у соціальних мережах, подальша цифровізація стає загрозою розвитку спортивної активності підлітків. Підлітки все частіше вибирають віртуальні ігри, кіберспорт на противагу реальним фізичним навантаженням, спортивним іграм та проведенню часу на свіжому повітрі. Саме тому необхідно розробляти державні стратегії, соціальні програми та створювати інформаційні, економічні та соціальні умови для залучення молоді до реального спорту. Більшість респондентів(*додаток 1*) вважають, що заняття фізичною культурою і спортом покращують стан здоров'я та піднімають настрій. На формування здорового способу життя впливають дуже багато факторів хороше харчування та відмова від шкідливих звичок, обов'язково має бути режим сну та загартовування організму.

Варто відзначити, що розвиток спортивно-оздоровчої сфери не тільки опосередковано впливає на якісні характеристики суспільства та розвиток соціально-економічних систем, а й прямо впливає на економічний розвиток країни, якщо розглядати спорт і здоров'я з точки зору ділового підходу. Ринок спортивної індустрії у світі стрімко та динамічно розвивається. При цьому зростання спостерігається у всіх секторах: ЗМІ, промисловості, інформації та прямому ринку спортивних послуг та товарів.

Згідно з дослідженням [87], світовий спортивний ринок досяг майже 388,3 млрд доларів у 2020 році, збільшившись із сукупним річним темпом зростання на 3,4% з 2015 року. У 2020 році обсяг ринку становив 388,3 млрд доларів та знизився на 15,4% порівняно з попереднім роком у 2019 році.

Зниження в основному пов'язане з заходами карантину та соціального дистанціювання, запровадженими різними країнами у цей період, а також зниженням ділової активності через спалах COVID-19 та заходи його стримування. Незважаючи на незначні проблеми, ринок адаптується і, як очікується, зросте до 599,9 млрд доларів у 2025 році та 826,0 млрд доларів до 2030 року.

На жаль, в Україні, незважаючи на високий рівень людського потенціалу, розвиток професійного спорту перебуває у стані стагнації. У разі недостатньої фінансової підтримки з боку держави та органів місцевого самоврядування проведення спортивних заходів стає можливим лише за умови спонсорської підтримки, у більшості регіонів відсутні умови для проведення тренувань (застаріла інфраструктура, високі енерговитрати, низький рівень оплати тренерів), обмежений вибір молоді щодо розвитку у різних видах спорту більшість існуючих секцій надають тільки платні послуги, що знижує їх доступність для дітей та молоді з малозабезпечених сімей. Вищезазначені фактори, а також низка системних проблем у розвитку професійного спорту, зумовлені деструктивними явищами соціально-економічного характеру, які притаманні розвитку соціально-економічних систем України в останні роки, призвели до втрати Україною загального стану на міжнародній спортивній арені, відтоку частини талановитих спортсменів та тренерів за кордон та погіршення загального іміджу. Про це також свідчить динаміка нагород, завойованих українськими спортсменами на Олімпійських іграх останніми роками, кількість яких зменшилася з 23 у 1996, 2000 та 2008 роках до 6 у 2020 році.

Серед важливих проблем, які необхідно вирішити у сфері професійного спорту, окрім фінансових науковців, розглядаються такі:

- 1) Економічна та фінансова недоступність спортивних секцій та клубів для дітей із малозабезпечених сімей, що обмежує ефективність селективного відбору;
- 2) Розвиток корупційних процесів у сфері професійного спорту;

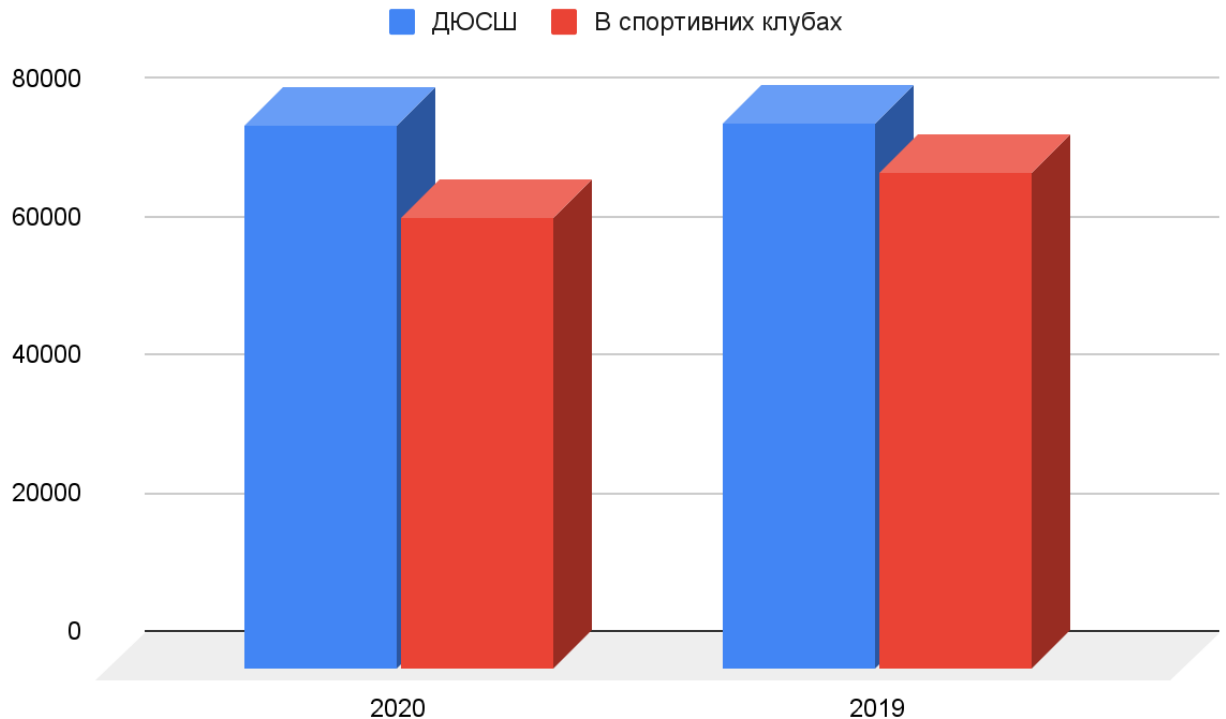
3) Проблеми з допінгом;

4) недостатній рівень розвитку психологічної та фізичної реабілітації та ін.

На думку І.Л. Хасюк, «Соціально-економічна група факторів є провідним фактором, що впливає на ступінь професійної привабливості сфери фізичної культури та спорту, показники плинності та стабільності кадрів галузі. Середній рівень заробітної плати працівника у сфері фізичної культури та спорту в більшості регіонів України менший від мінімальної заробітної плати, гарантованої державою, а в державних установах та установах вона знаходиться на мінімально можливому рівні, що багато в чому впливає на привабливість галузі з погляду вибору молоді як сфери своїх професійних інтересів. Слід зазначити, що у сфері фізичної культури та спорту практично відсутня цілеспрямована політика соціального захисту працівників галузі, яка носить фрагментарний характер у вигляді стимулювання система стипендій для тренерсько-викладацького складу та спортсменів, які досягли значних результатів на змаганнях європейського та світового рівня» [79].

Істотний вплив на розвиток професійного спорту в Україні, як і в більшості інших країн, мали карантинні обмеження, спричинені поширенням Covid-19. На загальне зниження чисельності котрі займаються спортом переважно вплинуло зменшення чисельності котрі займаються у спортивних школах і спортивних секціях, діяльність яких було заборонено тимчасово запровадження карантинних заходів (рис. 3.1).

Найбільше скоротилася кількість спортсменів, які займаються літніми олімпійськими видами спорту, що насамперед пов'язано із закриттям на карантин відповідних спортивних установ. Водночас збільшилася кількість зайнятих у зимових олімпійських та неолімпійських видах спорту.

Рис. 3.1. Динаміка зміни кількості осіб, що займалися спортом в Україні

Світовий досвід показує тісний зв'язок між популярністю спорту та рівнем досягнень спортсменів високої кваліфікації. Тобто спортивні результати, що демонструються провідними спортсменами, особливо у масових видах спорту, є дієвим засобом популяризації активної фізкультурно-спортивної діяльності серед широких верств населення [9, с.70]. Саме тому сьогодні створення умов для розвитку спорту та фізичної культури є важливим пріоритетом державної політики на всіх рівнях.

Загалом кількість спортсменів, які займаються професійним спортом в Україні, у 2020 році зменшилась на 6 372 особи (таблиця 3.1). Негативним є й суттєве зниження всіх показників спортивної діяльності у сфері професійного спорту в Україні, що пов'язане із зменшенням фінансування.

У країнах із розвиненою економікою система управління фізкультурно-оздоровчою діяльністю є однією з державних функцій та здійснюється відповідними органами. Водночас у різних країнах існують відмінності в рівні децентралізації управління, а також спрямованість окремих повноважень на управління сферою фізичної культури та спорту на

регіональному рівні, диференціація та класифікація видів діяльності у сфері спортивно-оздоровчої діяльності та віднесення їх до сфер впливу галузей економіки, а також різний ступінь участі держави у їхньому фінансуванні.

Саме ці відмінності важливі з погляду формування законодавчих засад, розробки механізмів регулювання діяльності установ та організацій у сфері фізичної культури та спорту, визначення правил гри на ринку. спортивно-оздоровчого обслуговування, механізми фінансового, матеріально-технічного та кадрового забезпечення.

Таким чином, ефективність державного управління розвитком фізкультурно-спортивної та оздоровчої діяльності залежить насамперед від ступеня збалансованості інтересів усіх учасників ринку, оптимальності прийнятих рішень, належного рівня функціональних можливостей відповідних органів та служб, економічність, гнучкість та ефективність створюваних організаційних структур управління.

Таблиця 3.1.

Показники спортивної діяльності у сфері професійного спорту України

Назва показника	Період	Кількість осіб, які займаються спортом, усього	У тому числі у						Кількість працівників фізичної культури і спорту, які проводять заняття, усього
			ДЮСШ	ШВСМ	ЦОП	спеціалізованих навчальних закладах спортивного профілю	спортивних клубах	регіональних центрах "Інваспорт"	
Усі види спорту	2020	144907	78791	213	12	465	65258	168	5093
	2019	151279	79158	15	0	186	71836	84	4911
Абсолютне відхилення		-6372	-367	198	12	279	-6578	84	182
Літні олімпійські види спорту	2020	109087	68083	213	12	447	40332	0	3771
	2019	124652	71880	15	0	186	52571	0	4020
Абсолютне відхилення		-15565	-3797	198	12	261	-12239	0	-249
Зимові олімпійські види спорту	2020	2531	1741	0	0	18	772	0	125
	2019	1492	1237	0	0	0	255	0	82
Абсолютне відхилення		1039	504	0	0	18	517	0	43
Неолімпійські види спорту	2020	32704	8598	0	0	0	24106	0	1159
	2019	24691	5969	0	0	0	18722	0	804
Абсолютне відхилення		8013	2629	0	0	0	5384	0	355
Види спорту осіб з інвалідністю	2020	585	369	0	0	0	48	168	38
	2019	444	72	0	0	0	288	84	5
Абсолютне відхилення		141	297	0	0	0	-240	84	33

Таким чином, базовою основою розвитку фізкультурно-оздоровчої діяльності в будь-якій країні є держава, яка створює та підтримує спортивну індустрію, визначає пріоритети та політику у цій сфері, створює нормативно-правову базу та механізми координації між спортивними організаціями різного типу та рівнях, визначає роль країни у міжнародному спортивному середовищі.

Відомо, що у європейських країнах місцеві органи влади відіграють важливу роль у розвитку фізичної культури та спорту. Незважаючи на те, що за законодавством країн регулювання та підтримка розвитку спорту офіційно не закріплено законодавством як обов'язкова функція органів місцевого самоврядування, саме на цьому рівні здійснюється найбільша фінансова підтримка розвитку. Недоліком є те, що розмір такої підтримки здебільшого залежить від ставлення керівництва до спорту, але висока суспільна підтримка стимулює політику розвитку спорту. На думку експертів Інституту майбутнього, «Фізична активність та аматорський спорт є вкрай недооціненими інструментами стимулювання економічного зростання України. Українці — одна із найфізично малоактивних націй у Європі. Частка фізично активних людей в Україні становить 17 % порівняно з 68 % у Болгарії, 63 % у Румунії та 56 % у сусідніх Польщі та Латвії [10] та низькому рівні фізичної активності населення економіка України недоотримала 73 млрд доларів за 2010 р. -2020 м. ВВП Таким чином, можна вважати, що роль фізкультурно-оздоровчої діяльності та розвитку суміжних сфер в економіці України є значно недооцінена.

Незважаючи на наявність різних стратегій та програм розвитку спорту в Україні, управління цією сферою має безсистемний характер. Хронічна нестача державних ресурсів, гострі соціально-економічні проблеми, що виходять на перший план державного регулювання, а також загальне зниження інвестиційної привабливості країни стримують інвестиційну підтримку розвитку цієї сфери та переносять проблеми розвитку молоді та спорту на середній рівень.

На думку вчених Леонова Ю.О. і як. Бондар, «Наразі державне регулювання розвитку фізичної культури та спорту в Україні характеризується такими факторами:

- недостатня увага держави до цієї галузі;
- низька реалізація конституційної гарантії прав громадян на доступ до спорту;
- зниження значущості морально-патріотичних цінностей;
- недостатній розвиток кадрового потенціалу та матеріально-спортивної бази, особливо у сільській місцевості;
- відсутність спортивної інфраструктури, яка має забезпечувати дитячо-юнацькі спортивно-побутові рухові потреби населення, що загалом загрожує зниженням рівня здоров'я та працездатності населення» [11, с.194].

Популяризація та стимулювання розвитку непрофесійного (масового) спорту є не менш важливим напрямком розвитку фізкультурно-оздоровчої сфери. За даними Міністерства молоді та спорту України [8], частка населення віком 18 років і старше, які займаються аматорським спортом, на кінець 2020 р. склала близько 17%, що значно нижче, ніж у середньому по країнах ЄС.

Незважаючи на виявлені проблеми, світові тенденції певним чином вплинули на розвиток спорту та фізкультурно-оздоровчого обслуговування в Україні. Зокрема, за останні 10 років кількість суб'єктів підприємництва, які працюють у сфері спорту, збільшилась у 2,6 рази, а кількість спортивних клубів та фітнес-центрів в Україні збільшилась у 4 рази.

Збільшення кількості спортивних клубів, секцій та фітнес-центрів є насамперед результатом збільшення попиту та спорту серед населення внаслідок впливу світових тенденцій сталого розвитку та формування відповідної масової культури.

У таблиці 3.2. наведено динаміку основних показників розвитку фізкультурно-оздоровчої сфери України. З даних таблиць видно, що за період 2016-2020 років загальна кількість громадян, які займаються фізичною

культурою та спортом, збільшилась на 21%. У динаміці також відзначається збільшення питомої ваги населення, яке займається фізкультурно-оздоровчою діяльністю з 11,6% у 2016 році до 17,1% у 2020 році.

Таблиця 3.2

Динаміка основних показників розвитку спортивно-оздоровчої сфери в Україні

Показники	2016	2017	2018	2019	2020	Приріст 2020/2016, %
Чисельність населення, млн. чол.	45,8	42,8	42,6	42,2	41,9	-8,5
Чисельність людей, задіяних у фізичній культурі і спорті, тис. чол.	5474,7	5841	6147	6383	6638	21,3
Чисельність працівників, зайнятих у сфері фізичної культури і спорту, тис. чол.	19	18	21	21	20	6,9
Спортивні споруди, всього од.	80193	81910	82719	80315	79880	-0,4
у тому числі басейни	534	557	545	557	560	4,9
спортивні зали площею не менше 162 м ²	14664	14791	14771	14634	14675	0,1
дитячі майданчики з тренажерами	12435	13208	13726	13955	13973	12,4

Незважаючи на карантинні обмеження та погіршення загальноекономічної ситуації, чисельність зайнятих у досліджуваній сфері зростає. Це насамперед психологічними чинниками: люди більше дбають про власне здоров'я, а перехід частини співробітників, учнів та студентів на дистанційне навчання та роботу викликає необхідність пошуку альтернатив для збереження фізичного балансу.

Важливою складовою державної політики у сфері фізкультурно-оздоровчої діяльності є розвиток спорту та реалізація заходів щодо спортивної реабілітації та реабілітації інвалідів. «В Україні застосовується п'ять видів фізкультурно-спортивних реабілітаційних заходів для інвалідів, а саме:

- 1) реабілітаційно-спортивні секції для інвалідів (проводить Український центр фізичної культури та спорту інвалідів – Інваспорт);
- 2) всеукраїнські оздоровчі табори для інвалідів (проводить Національний комітет спорту інвалідів України);
- 3) фізкультурно-спортивні оздоровчі табори для інвалідів (проводяться Фондом соціального захисту інвалідів та регіональними центрами фізичної культури та спорту для інвалідів «Інваспорт»);
- 4) реабілітаційно-спортивні зустрічі за участю бійців АТО, які отримали травми чи інваліди внаслідок участі у бойових діях на сході України (проводить Національний комітет спорту інвалідів України);
- 5) програма активної реабілітації «Повернення до життя» (проводиться Всеукраїнським громадським об'єднанням «Національна асамблея інвалідів України», Національним комітетом спорту інвалідів України за підтримки Офісу НАТО Агентство підтримки та постачання (АСП) в Україні, Міністерство соціальної політики України та Міністерство молоді та спорту України).

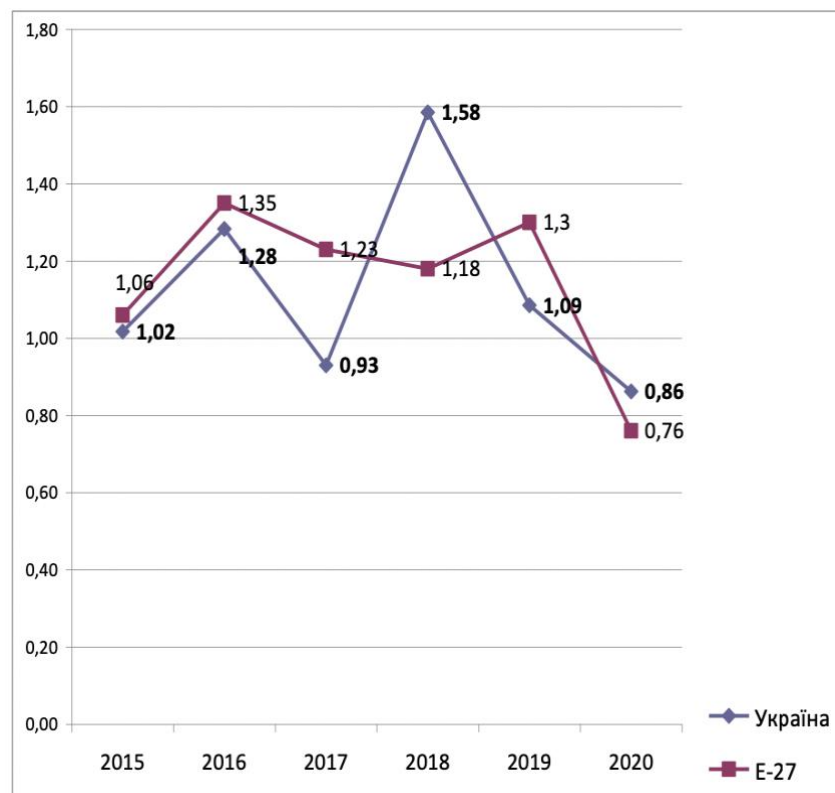
Заходи щодо фізкультурно-спортивної реабілітації інвалідів проводяться на базі Західного реабілітаційно-спортивного центру, в яких беруть участь інваліди з усіх регіонів України» [8].

В даний час в Україні існує мережа обласних центрів розвитку фізичної культури та спорту серед інвалідів, до якої входять 25 дитячо-юнацьких спортивних шкіл для дітей з обмеженими можливостями, спеціалізовані школи для дітей з обмеженими можливостями Паралімпійського резерву, міські та 3 районні центри фізичної культури та спорту для інвалідів з обмеженими можливостями здоров'я, а також 103 районні реабілітаційно-спортивні клуби для інвалідів. заняття з фізичної культури допомагають зміцненню здоров'я, гарному настрою та якісному сну. Щодо причин негативного ставлення до занять фізичною культурою та спортом, більшість студентів (33%) вказали на травми, а також тісноту в залі та насмішки як фактори, які впливають на негативне ставлення до занять. Щодо факторів, які

впливають на формування здорового способу життя, більшість студентів вказали на загартовування організму та зміцнення сну. Також можемо виділити те, що студентам більш підходять заняття, які проводяться і на початку, і наприкінці тижня. Серед опитуваних є значна кількість членів збірних команд.

Позитивним моментом є поступове збільшення кількості об'єктів активного спорту, зокрема басейнів та дитячих майданчиків. Проте їх кількість критично недостатня для розвитку масового спорту серед дітей та молоді, особливо у сільській місцевості.

Позитивними тенденціями в Україні, як і в країнах ЄС, є зростання обсягів наданих послуг у сфері спорту. Порівняльні індекси приросту обсягів наданих послуг в Україні та ЄС наведено на рис. 3.2.

Рис. 3.2. Порівняльні індекси приросту обсягів наданих послуг у сфері спорту в Україні та ЄС (% до попереднього періоду)

Аналізуючи показники збільшення обсягу послуг у сфері спорту, слід зазначити, що тенденції, що спостерігаються в Україні та ЄС, загалом схожі.

Тобто різке зростання обсягу послуг у 2016 р. порівняно з 2015 р. характерне як для України, так і для країн ЄС. Водночас у ЄС темпи зростання демонстрували позитивне значення практично весь період із 2016 по 2020 роки. Загальне зростання за цей період становило майже 88%. В Україні після бурхливого зростання у 2016 р. відбулося зниження у 2017 р. (-7% порівняно з попереднім періодом), а у 2018 р. знову зростання на 58%.

Епідемія Covid-19 істотно впливає на розвиток фізкультурно-оздоровчої діяльності, що у 2020 році внаслідок жорстких обмежувальних заходів призвело до скорочення ринку спортивних послуг на 14% в Україні та на 24% у країни ЄС.

Протягом 2021 року поступово відновилися тенденції зміцнення ринку спортивних послуг та виробництв завдяки проведеній роботі в галузі вакцинації населення, що дозволило поетапно відкривати спортивні зали, секції, ігри та проводити різноманітні спортивні заходи для громадян. Це позитивно позначилося зростання спортивного ринку. При цьому зміни, що відбуваються у сфері спорту, своєрідним тригером для якого став період пандемії, стають дедалі помітнішими. Фахівці консалтингової компанії Deloitte Consulting LLP виділяють 56 ключових тенденцій розвитку спортивного ринку у 2023 році.

- 1) Цифровізація спорту – перехід більшості спортивних змагань у цифровий формат, використання технологій BIG DATA для прогнозування результатів змагань, впровадження цифрових технологій у спортивний одяг та інший спортивний інвентар;
- 2) Посилення індивідуалізму у спорті, поява та поширення нових видів спорту;
- 3) Подальше зростання ринку кіберспорту;
- 4) Розвиток технологій блокчейн, що дозволить відкрити абсолютно нові ринки та можливості для вболівальників, а також нові джерела фінансування спорту;

5) Роль та відповідальність спорту в суспільстві, як і раніше, привертатимуть підвищену увагу з упором на стійкість та психічне здоров'я.

3.2. Регіональні особливості та пріоритети спортивно-оздоровчої діяльності в Україні.

Розвиток фізкультурно-оздоровчої діяльності є важливою складовою регіональної політики, яка прямо та опосередковано впливає на соціальний, культурний та економічний потенціал регіону, є одним із визначальних факторів його конкурентоспроможності та рівня добробуту громадян.

Як зазначає Цимбалюк С., «на сьогоднішній день органи місцевого самоврядування наділені достатніми повноваженнями для сприяння розвитку фізкультурно-оздоровчої сфери в регіоні шляхом визначення пріоритетів розвитку території, зазначених у стратегії, фінансування відповідних фізкультурно-оздоровчих проектів. Зокрема, до повноважень органів місцевого самоврядування належать: управління фізкультурно-спортивними установами, закладами охорони здоров'я, організація їхнього матеріально-технічного та фінансового забезпечення» [70].

Реформа децентралізації дозволяє місцевим органам влади виявляти ініціативу, планувати та розвивати спортивно-оздоровчу діяльність на своїй території, не чекаючи вказівок вищих установ. Варто зазначити, що на сьогоднішній день рівень розвитку фізичної культури та спорту, а також самої спортивної індустрії є одним із критеріїв формування конкурентних переваг, що свідчить про якість життя населення в регіоні та стимулює розвиток людського потенціалу, сприяє активізації міжрегіональних та міжнародних контактів, служить одним із засобів мобілізації населення та створення позитивного соціального клімату, стимулює розвиток суміжних напрямків, зокрема туризму. Крім того, наявність та будівництво у регіоні сучасних інфраструктурних об'єктів створює мультиплікативний ефект для

інвестування у розвиток інших інфраструктур (туристичної, фінансової, комунікаційної), що впливає на розвиток інвестиційного потенціалу регіону загалом, зростання кількості робочих місць та ділової активності.

Основним завданням регіонального управління у сфері фізкультурно-оздоровчої діяльності є забезпечення ефективної реалізації державної політики та Стратегії розвитку фізичної культури та спорту на відповідній території з урахуванням регіональних факторів та особливостей, збалансованого історичного досвіду. та сучасні інноваційні тенденції.

З метою визначення основних пріоритетів та визначення основних завдань, а також уточнення повноважень та відповідальності щодо розвитку фізичної культури та спорту, зокрема на рівні регіонів та на рівні територіальних громад, у 2020 році прийнято Стратегію Уряду щодо Затверджено Розвиток фізичної культури та спорту на період до 2028 [16].

У стратегії наголошується, що реалізація програм та активізація сфери фізкультурно-оздоровчої діяльності в регіонах та на рівні територіальних громад потребує налагодження ефективного діалогу та консолідації зусиль місцевої влади, бізнесу, громадянського суспільства та іншим заінтересованим сторонам для створення фізичних (розвиток інфраструктури для забезпечення фізичної активності населення та розвитку фізичної культури та спорту людей усіх вікових груп), організаційних (проведення масових заходів, челенджів, спортивних змагань тощо) умов та якісного інформаційного забезпечення. Важливим моментом також є формування ефективної та прозорої системи моніторингу, яка дозволяє визначити, якою мірою мета підвищення фізичної активності досягнута та які бар'єри ще існують.

Ми згодні з думкою С. Цимбалюка про те, що «спортивно-оздоровча сфера визнана пріоритетним напрямом соціально-економічного розвитку держави та в умовах децентралізації має займати належне місце у політиці місцевого самоврядування». -Державними органами за рахунок фінансової, ресурсно-організаційної та інфраструктурної підтримки. яка наділяє органи

місцевого самоврядування широкими повноваженнями щодо розвитку цієї галузі» [72].

У регіональному розрізі спостерігаються досить значні диспропорції у розвитку фізкультурно-оздоровчої діяльності в Україні, які обумовлені насамперед рівнем соціально-економічного розвитку, спортивними традиціями регіону, роллю спорту та здоров'я у соціальній сфері.

Досліджуючи діяльність органів місцевого самоврядування щодо реалізації програм розвитку здорової рухової активності, вчений В. Макашов систематизує такі фактори, що впливають на підвищення фізичної активності населення:

- наявність спортивної інфраструктури - місць, де можна займатися спортом, фітнесом, фізкультурою: до них відносяться спеціальні спортивні комплекси, стадіони, спортивні майданчики, спортивні центри;
- наявність іншої інфраструктури, що сприяє розвитку рухової активності: парків з доріжками для ходьби та бігу, велодоріжок у містах та в парках (у сучасних умовах це також інтеграція велоінфраструктури до транспортної інфраструктури міста);
- наявність послуг, що сприяють зростанню рухової активності (оренда спортивного інвентарю, велосипедів, у тому числі «міських», послуги тренерів, що ведуть «аматорські» групи);
- обізнаність населення про спортивні споруди, спортивні послуги;
- Транспортна доступність спортивної інфраструктури для населення;
- доступність спортивної інфраструктури та послуг (вартість відвідування спортивної споруди, прокату спортивного інвентарю, прокату велосипедів і т. д.);
- територіальна доступність спортивної інфраструктури та послуг з метою оздоровлення (наприклад, наявність басейнів в Україні дуже обмежена, тому що вони широко доступні лише на рівні обласних центрів чи столиці);
- ідеологія «здорового способу життя» серед населення» [62].

До основних показників, що дозволяють визначити регіональні особливості та рівень розвитку фізичної культури та спорту в регіонах, насамперед відносяться: стан та рівень розвитку спортивної інфраструктури, питома вага населення, що займається спортом, обсяг та структура фінансування.

Оцінюючи чисельність та питому вагу наявного населення, зайнятого у сфері спортивної діяльності, слід зазначити певні міжрегіональні диспропорції.

У 2020 році частка постійного населення, яке офіційно займається різними видами спорту, найвища у Дніпропетровській та Донецькій областях, де фізичною культурою займається майже 5% постійного населення. До областей із середнім рівнем участі городян у фізкультурно-оздоровчих заходах належать: Херсонська (2,97%), Чернігівська (2,9%), Львівська (2,86%), Київська (2,72%), Одеська (2,63%) та Миколаївська (2,53%) області. Незважаючи на статус столиці та найбільші питомі витрати на розвиток фізичної культури та спорту в місті Києві, показник, що вивчається, є одним з найнижчих у регіонах і становить 1,94%. Відносно низькі значення (нижче 2%) у Полтавській, Вінницькій, Тернопільській, Волинській та Івано-Франківській областях.

Статистичні дані показують, що карантинні заходи та обмеження, спричинені поширенням коронавірусної хвороби, внесли певні корективи у розвиток спорту та фізичної активності громадян, як загалом, так і в окремих регіонах. Так, у 2020 році в результаті тимчасового закриття спортивних об'єктів, карантину та переведення освітньої сфери на дистанційний режим роботи питома вага населення, що займається фізкультурно-спортивною діяльністю, знизилася на 6-10% у середньому по регіонах. Також у зв'язку з відсутністю державної підтримки та невирішеними питаннями орендних та інших економічних відносин припинили свою діяльність багато центрів фізичної культури, фітнесу та спорту, особливо у сільській місцевості та малих містах.

Усе це негативно позначилося розвитку масового спорту. Ситуація почала певним чином вирівнюватися вже у 2021 році, насамперед завдяки реалізації заходів щодо вакцинації. Проте непередбачуваність наступних хвиль пандемії, небажання частини суспільства проходити вакцинацію та запровадження різних обмежень щодо нещеплених громадян стримують вільний розвиток спортивно-оздоровчої діяльності.

Важливо наголосити, що важливим фактором стимулювання фізичної активності та спорту серед населення є наявність сучасної та розвиненої інфраструктури. Як зазначено у Стратегії розвитку фізичної культури та спорту до 2028 року: «В Україні відсутня сучасна, якісна та доступна спортивна інфраструктура, яка є базою для занять фізичною культурою та спортом. Це проблема у сфері, яка накопичується роками та суттєво гальмує його розвиток. У сучасних умовах у провідних країнах світу дуже велику роль у розвитку спорту та фізичної активності грають органи місцевого самоврядування, на які покладено відповідальність за розвиток спортивної інфраструктури» [23].

До компетенції територіальних громад віднесено функції, пов'язані з розвитком фізкультурно-оздоровчої інфраструктури, у тому числі з будівництвом, ремонтом, модернізацією та плануванням нових об'єктів. Основними джерелами коштів на проведення робіт у цій сфері є власні кошти місцевих громад, спонсорські кошти та кошти міжнародних організацій та фондів, субвенції з державного бюджету. З метою вдосконалення механізмів перерозподілу субвенцій на капітальне будівництво спортивних об'єктів Урядом затверджено умови та критерії, за якими здійснюватиметься відбір проектів.

За даними Міністерства молоді та спорту, загальна кількість спортивних споруд усіх видів в Україні на кінець 2020 року становить 95 876 одиниць.

Аналізуючи розподіл спортивних споруд по регіонах, слід зазначити, що, враховуючи їхню загальну кількість, можна зробити висновок про

наявність суттєвих диспропорцій у їхньому територіальному розташуванні. Цікавий також рівень заповнюваності спортивних споруд на одну особу, яка займається спортом та фізичною культурою, яка, на наш погляд, дуже низька і становить у середньому 65 осіб на одну споруду.

Таблиця 3.3

Рівень залучення населення до фізкультури і спорту у регіонах України

Регіон	Загальна чисельність постійного населення, осіб		Загальна кількість осіб, які займаються видами спорту			
	2019	2020	2019	%	2020	%
Вінницька	1 536 964	1 520 629	24 541	1,60	23 122	1,52
Волинська	1 028 477	1 024 403	18 144	1,76	14 549	1,42
Дніпропетровська	3 170 913	3 135 527	156 547	4,94	155 648	4,96
Донецька	1 660 165	1 865 205	83 825	5,05	83 250	4,46
Житомирська	1 208 039	1 195 078	28 430	2,35	27 346	2,29
Закарпатська	1 250 812	1 246 871	27 912	2,23	27 156	2,18
Запорізька	1 685 105	1 663 592	44 651	2,65	44 061	2,65
Івано-Франківська	1 364 807	1 357 580	21 974	1,61	22 818	1,68
Київська	1 776 130	1 782 567	49 080	2,76	48 404	2,72
Кіровоградська	925 646	912 467	22 546	2,44	21 778	2,39
Луганська	675 828	684 622	11 001	1,63	11 038	1,61
Львівська	2 302 618	2 477 527	72 463	2,61	73 421	2,86
Миколаївська	1 118 409	1 106 428	28 411	2,54	27 977	2,53
Одеська	2 365 644	2 355 534	63 926	2,70	61 946	2,63
Полтавська	1 378 129	1 362 293	21 802	1,58	20 928	1,54
Рівненська	1 151 644	1 146 864	21 289	1,85	20 247	1,77
Сумська	1 064 941	1 049 941	20 688	1,94	19 750	1,88
Тернопільська	1 034 932	1 026 646	17 103	1,65	16 595	1,62
Харківська	2 641 113	2 615 500	63 058	2,39	67 154	2,57
Херсонська	1 025 581	1 014 034	32 176	3,14	30 106	2,97
Хмельницька	1 250 767	1 239 478	26 063	2,08	25 724	2,08
Черкаська	1 187 464	1 173 264	21 222	1,79	21 200	1,81
Чернівецька	898 156	893 211	15 642	1,74	14 556	1,63
Чернігівська	981 659	966 737	26 998	2,75	28 053	2,90
м. Київ	2 925 978	2 918 956	50 989	1,74	56 623	1,94

Проблемними питаннями розвитку спортивної інфраструктури в регіонах залишаються їхній технічний стан, диверсифікація за видами спортивної діяльності, недостатній рівень використання наявного потенціалу,

невідповідність соціальним потребам та сучасним тенденціям розвитку спорту.

Основним напрямом розвитку фізкультурно-оздоровчої діяльності в регіонах є забезпечення умов для занять спортом людей з дитинства, прищеплення молоді любові до спорту та виховання престижу спорту, формування відповідної культури, впливає на вибір людини протягом усього її життя.

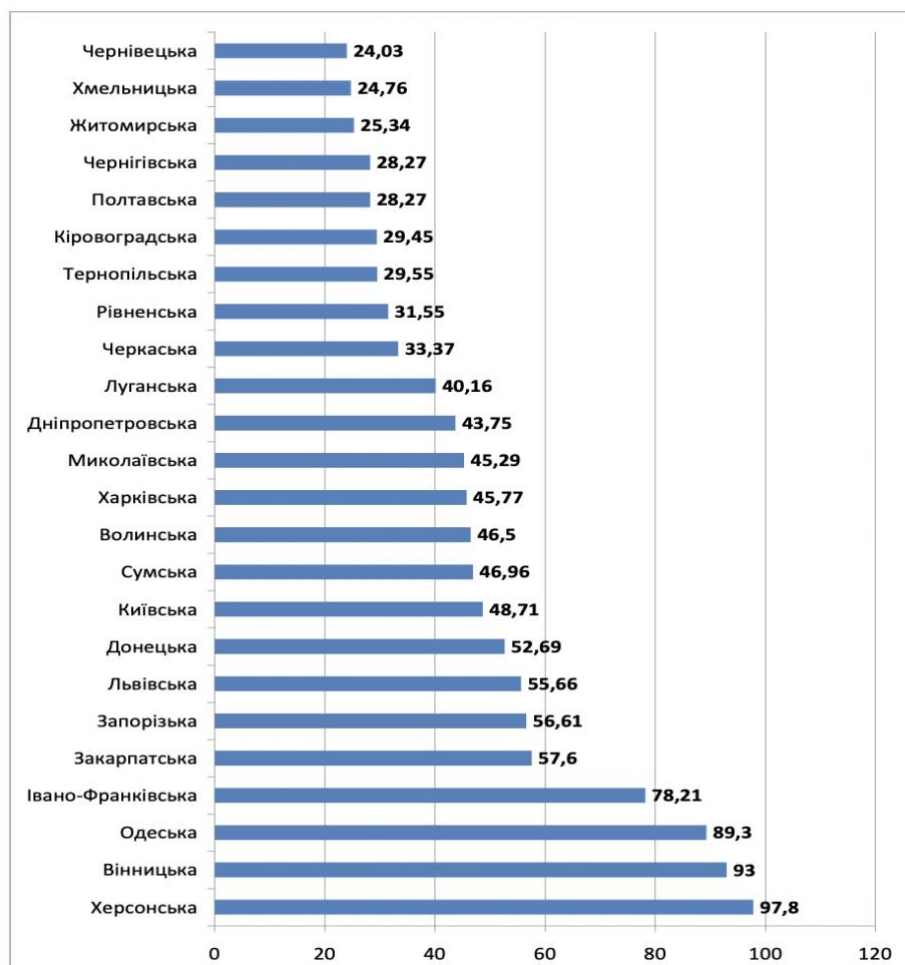
Аналізуючи рівень залучення молоді до заняття фізичною культурою та спортом в освітніх закладах (дошкільних, середніх, професійних та вищих навчальних закладах), слід зазначити щодо низький відсоток охоплення фізичною активністю підростаючого покоління та наявність регіональних асиметрій у цей показник (рис. 2.3). Найвищий рівень залучення молоді до фізкультурно-оздоровчої діяльності (понад 75% усіх школярів, студентів та школярів) спостерігається у Херсонській, Одеській, Вінницькій та Івано-Франківській областях. Показники майже половини регіонів України найнижчі.

Такі диспропорції свідчать про недостатню увагу до розвитку фізкультурно-спортивної освіти як у регіоні, так і в окремих навчальних закладах. Вирішення цієї проблеми потребує розробки ефективних регіональних програм розвитку фізкультурно-оздоровчої діяльності, відповідного фінансового та кадрового забезпечення та контролю.

Безперечно, однією з основних проблем, що стримують активізацію та розвиток процесів фізкультурно-оздоровчої діяльності у всіх сферах людського розвитку, є вторинність цього питання на порядку денному сучасних проблем регіонального управління, відсутність чіткого розподілу повноважень та завдань у галузі фізичного виховання та спорту між різними установами та недостатнім рівнем фінансового забезпечення. Більшість студентів (88%) зацікавлені в успішній здачі тестів з фізичної культури та що більшість студентів (40%) готові займатися в різних секціях. Щодо вимог до викладача фізичної культури, результати розділились майже однаково,

студенти хотіли б, щоб викладач проводив різноманітні заняття та знаходив індивідуальний підхід до кожного студента. Більшість студентів займається фізичною культурою та спортом до 10 годин на тиждень, та більшість студентів бере участь у спортивних змаганнях та фізкультурно-масових більше одного разу на рік.

В Україні бюджетне фінансування фізкультурно-оздоровчого обслуговування, яке є наданням коштів з бюджету у безповоротному порядку на видатки, пов'язані з виконанням державного замовлення, реалізацією державних фізкультурно-оздоровчих програм, змістом державних та комунальних установ та організацій спортивно-оздоровчого характеру, ґрунтується на двох основних принципах: плановому розподілі та цільовому характері використання коштів» [26, с. 98].

Рис. 3.3. Питома вага молоді, що займається спортивно-оздоровчою діяльністю у закладах освіти по регіонах за 2020 рік, %

Джерело: Романенко С. Регіональні пріоритети спортивно-оздоровчої діяльності в Україні. Актуальні проблеми інноваційної економіки. 2021. № 4. С. 61-67

У разі децентралізації значна частина коштів державного бюджету в розвитку фізкультурно-оздоровчої діяльності перерозподіляється через бюджети територіальних громад. Так, у 2020 році фінансування фізкультурно-оздоровчої діяльності (82% коштів) здійснювалось за рахунок місцевих бюджетів, у тому числі 76% – за рахунок бюджетів об'єднаних територіальних громад. Порівняно з попереднім роком у 2019 році питома вага прямого бюджетного фінансування у загальному обсязі по регіонах знизилася з 14 до 12%.

Ще однією тенденцією, що спостерігається у фінансуванні розвитку спорту в регіонах, є зниження обсягу та частки позабюджетних коштів у структурі джерел. Зокрема лише за 2019-2020 роки загальний обсяг позабюджетного фінансування зменшився на 247 155,9 тис. грн, а його частка у загальній структурі фінансування по регіонах з 6,8 до 4,1%. Серед іншого це в першу чергу пов'язано з карантинними обмеженнями, що призвело до значного скорочення доходів спортивних організацій від продажу квитків, організації масових спортивних заходів та отримання платежів за рекламу. Також скорочення позабюджетних доходів свідчить про неефективність економічної політики та чинних організаційно-правових механізмів регулювання відносин на ринку спортивної індустрії. А в роки коли розпочалась війна 2022 рік, більшість закладів зруйновано, це істотно вплинуло на зниження занять населення з фізкультурно-оздоровчої діяльності, зменшення кількості закладів фізичної культури також важливим аспектом є міграція великої кількості українського населення.

По регіонах у 2020 році існують різні структурні співвідношення основних джерел фінансування у сфері фізичної культури та спорту.

Аналізуючи обсяги фінансування фізичної культури та спорту, можна зробити висновок про різноспрямовані тенденції, що спостерігаються в

регіонах. У більшості регіонів обсяг фінансування у цій сфері зменшився у 2020 році порівняно з попереднім періодом. Більш ніж на 15% поменшало фінансування досліджуваної території у Кіровоградській (-74%), Тернопільській (-35,2%), Черкаській (-29,5%) та Рівненській областях. При цьому фінансування збільшилося у Донецьку (+46%), Запоріжжі (+53,7%), Івано-Франківську (+30%) та Чернігові (+14%). В інших регіонах зміни фінансування протягом року не такі значні.

З урахуванням структури фінансування розвиток спортивно-оздоровчої сфери нині залежить насамперед від проведеної гуманітарної політики та фінансових можливостей регіонів щодо її реалізації. У 2020 році рівень фінансової самостійності у фінансуванні сфери фізичної культури та спорту найвищий у Київській, Тернопільській, Чернівецькій та Херсонській областях, де понад 90% спортивного бюджету фінансується за рахунок коштів місцевих громад.

Найбільш успішними у плані залучення позабюджетних коштів на розвиток спорту є Хмельницька, Запорізька, Рівненська, Одеська та Донецька області, у яких понад 5% надходжень забезпечується із зовнішніх джерел. Крім того, слід зазначити, що обсяг послуг, що реалізуються у сфері фізкультурно-оздоровчої діяльності на одного мешканця на рік невеликий. Найбільша кількість послуг (79 гривень) на душу наявного населення реалізована у Харківській, Одеській, Львівській та Волинській областях. У деяких областях, у тому числі Донецькій, Луганській та Тернопільській, обсяг послуг не перевищував 5 грн. Для порівняння, у м. Києві обсяг наданих послуг населенню у 2020 році становив 577 грн. Що, у свою чергу, підтверджує тісний зв'язок між рівнем доходів населення, який є відносно вищим у столиці та містах обласного значення, а також наявністю розвиненої інфраструктури.

Важливим фактором є також вікова та соціальна структура населення. Соціологічні дослідження показують, що найбільш активними

користувачами послуг у сфері спортивної діяльності є особи вікової групи 18-40 років, а також населення, яке відносить себе до «середнього класу».

Основними напрямками регіональної (муніципальної, ОТГ) політики у сфері розвитку фізкультурно-оздоровчої діяльності мають бути:

- 1) організація взаємодії органів управління фізичною культурою та спортом зі спортивними об'єднаннями та організаціями, у тому числі громадськими;
- 2) створення умов та облаштування інфраструктури для занять спортом, якими можуть користуватися громадяни (велодоріжки, стадіони, спортивні зали, басейни)
- 3) застосування механізмів бюджетного фінансування масового спорту як чинника запуску процесу залучення у галузь додаткових фінансових ресурсів;
- 4) вирішення питання щодо виділення земельних ділянок для будівництва об'єктів спортивної інфраструктури у місцях фізичного доступу громадян;
- 5) проведення масових змагань, запровадження нетрадиційних видів спорту та активного відпочинку;
- 6) посилення роботи у сфері спортивного маркетингу.

Висновок до розділу 3

Важливим аспектом в управлінні фізкультурно-оздоровчою діяльністю є державне регулювання та підтримка, що дозволить забезпечити впровадження здорового способу життя та покращення фізичного та психологічного стану населення. Розкрито основні напрями державної політики у сфері регулювання ринку фізкультурно-оздоровчої діяльності, до них належать: організаційна діяльність щодо проведення масових змагань та фізкультурно-оздоровчих заходів та підготовка висококваліфікованих фахівців.

Сьогодні спортивно-оздоровча діяльність стає одним із основних цивілізаційних трендів, що надають системний вплив на розвиток суспільних відносин, формування людського потенціалу та економічне зростання. Свідченням цього є щорічне збільшення частки населення, що займається різними видами професійного та масового спорту, присвячує частину свого життя активним тренуванням, що бере участь у масових фізкультурно-оздоровчих заходах та мікропідприємствах.

ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Фізкультурно-оздоровчі заходи є важливим елементом збереження та підвищення здоров'я нації. Нижче я пропоную кілька рекомендацій щодо удосконалення фізкультурно-оздоровчих заходів в Україні:

1. Розвиток інфраструктури

Розвиток інфраструктури для фізкультурно-оздоровчих заходів є дуже важливою та актуальною темою для України. Фізична активність має велике значення для збереження та покращення здоров'я людей, особливо в наш час, коли зростає кількість хвороб, пов'язаних зі здоров'ям серцево-судинної системи, ожирінням та іншими захворюваннями, які можна запобігти через регулярну фізичну активність.

Будівництво нових спортивних майданчиків, басейнів та інших спортивних об'єктів допоможе збільшити можливості для фізичної активності в різних регіонах України. Це дозволить людям займатися спортом у своєму місті чи селі, не виїжджаючи в інші населені пункти. За наявності добре обладнаних спортивних об'єктів, буде більше можливостей для занять спортом різних видів та для різних вікових груп населення.

Також важливо підтримувати належний стан вже існуючих спортивних майданчиків і об'єктів. Багато з них було побудовано десятиліття тому та потребують ремонту та модернізації. Якщо ми забезпечимо належний рівень технічної підтримки спортивних об'єктів, то зможемо збільшити територіальне покриття можливостями для фізичної активності, залучити більше людей до спорту та підвищити рівень їхнього здоров'я.

Таким чином, розвиток інфраструктури для фізкультурно-оздоровчих заходів має бути однією з пріоритетних задач для України.

2. Залучення населення до занять спортом

Залучення населення до занять спортом є дуже важливим аспектом здорового способу життя та підтримки фізичної форми. Однак, не всі люди мають можливість займатись спортом через відсутність належних умов для занять або фінансові обмеження.

Тому влада та місцеві органи самоврядування повинні взяти на себе відповідальність за створення належних умов для занять спортом для населення. Це може включати в себе будівництво спортивних комплексів, які були б доступними для всіх громадян, а не лише для елітних верств населення.

Крім того, влада та місцеві органи самоврядування можуть сприяти залученню населення до занять спортом, організовуючи різноманітні спортивні змагання та турніри, які були б доступні для різних вікових груп. Наприклад, можна проводити футбольні турніри для дітей та молоді, бігові змагання для дорослих, та інші спортивні змагання для різних категорій населення.

Крім того, влада та місцеві органи самоврядування можуть сприяти залученню населення до занять спортом, забезпечуючи належні умови для проведення тренувань та занять. Наприклад, можна створювати спеціальні тренажерні зали, які будуть доступні для використання безкоштовно або за символічну плату для різних категорій населення.

В цілому, залучення населення до занять спортом є важливим завданням, яке має бути реалізовано владою та місцевими органами самоврядування. Для цього необхідно створити належні умови для занять спортом та організувати

3. Забезпечення належного фінансування

Недостатнє фінансування може призвести до незадовільної організації заходу, нестачі обладнання та матеріалів, недостатньої уваги до безпеки учасників і глядачів, а також низької якості послуг.

Один зі способів забезпечення достатнього фінансування - це виділення додаткових бюджетних коштів. Це можна зробити шляхом збільшення бюджету, виділеного на спорт і фізкультуру, або за рахунок перерозподілу коштів у межах існуючого бюджету.

Також можна розглянути залучення інвестицій. Це може бути розвиток спортивної інфраструктури, відкриття нових спортивних клубів та залів, а також створення нових фізкультурно-оздоровчих програм.

Спонсорська підтримка є ще одним способом забезпечення достатнього фінансування. Спонсори можуть підтримати захід грошовими коштами, матеріальними ресурсами, обладнанням або послугами, такими як медична допомога та транспортування.

Взагалі, різноманітні способи забезпечення достатнього фінансування фізкультурно-оздоровчих заходів можуть забезпечити їх успішну реалізацію, що в свою чергу позитивно позначиться на здоров'ї населення і загальній морально-етичній атмосфері в суспільстві.

4. Підвищення кваліфікації фахівців

Фахівці, що займаються організацією та проведенням цих заходів, повинні мати високу кваліфікацію, щоб забезпечувати ефективно та безпечно проведення заходів.

Одним зі способів підвищення кваліфікації фахівців є спеціальні курси, що допомагають розширювати теоретичні знання та практичні навички, необхідні для організації та проведення фізкультурно-оздоровчих заходів. Ці курси можуть бути спрямовані на різні аспекти організації фізкультурно-оздоровчих заходів, такі як планування та координація заходів, вибір та оцінка різних фізичних активностей, розвиток комунікативних навичок та інші.

Крім того, для забезпечення належної кваліфікації у галузі фізкультури та оздоровлення, фахівці повинні мати відповідну освіту. Наприклад, бакалаври та магістри фізичної культури та спорту мають глибокі знання в

цій галузі та можуть забезпечувати належну організацію та проведення фізкультурно-оздоровчих заходів. Також важливо, щоб фахівці постійно підвищували свою кваліфікацію, отримували нові знання та навички, щоб забезпечити високу якість проведення заходів та задоволення потреб учасників.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволяє зробити такі висновки:

1. Вивчено сутність поняття «фізкультурно-оздоровча діяльність», виявлено класифікаційні ознаки та засоби. Виявлено трактування понять «фізкультурно-оздоровче обслуговування», «сфера спорту та здоров'я» та «фізкультурно-оздоровча діяльність» вітчизняними вченими. Визначено трактування поняття «фізкультурно-оздоровча діяльність», під яким розуміється процес активної взаємодії суспільства, органів державної влади з об'єктами фізкультурно-оздоровчої сфери з метою реалізації надання ефективних фізкультурно-оздоровчих послуг, що впливатимуть на зміцнення здоров'я та підвищення якості життя населення.

2. Розкрито класифікацію спортивно-оздоровчої діяльності. Спортивно-оздоровча діяльність класифікується за такими ознаками: за формою розподілу громадських засобів споживання, за мотивами виробництва послуг, за мотивами споживання, за рівнем значущості для споживача та за змістом потреби, що задовольняється споживанням. Список класифікаційних ознак може бути збільшено.

3. Визначено ключові напрями фізкультурно-оздоровчої діяльності. Наголошено, що інструменти розвитку фізкультурно-оздоровчої діяльності мають формуватись на основі створення контенту, проведення маркетингових досліджень з метою розширення кола потенційних споживачів, розробки інноваційних комунікативних стратегій. Саме маркетингові інструменти дозволять підвищити конкурентоспроможність фізкультурно-оздоровчої діяльності не лише в Україні, а й за її межами.

4. Вивчено особливості та завдання управління фізкультурно-оздоровчою діяльністю в умовах глобальних викликів. Визначено, що важливим аспектом в управлінні фізкультурно-оздоровчою діяльністю є державне регулювання та підтримка, що дозволить забезпечити впровадження здорового способу життя та покращення фізичного та

психологічного стану населення. Розкрито основні напрями державної політики у сфері регулювання ринку фізкультурно-оздоровчої діяльності, до них належать: організаційна діяльність щодо проведення масових змагань та фізкультурно-оздоровчих заходів та підготовка висококваліфікованих фахівців.

5. Сьогодні спортивно-оздоровча діяльність стає одним із основних цивілізаційних трендів, що надають системний вплив на розвиток суспільних відносин, формування людського потенціалу та економічне зростання. Свідченням цього є щорічне збільшення частки населення, що займається різними видами спорту. Збільшення попиту призвело до активного зростання ринку спортивної індустрії та впровадження інноваційних технологій у цій сфері, що також є важливим чинником економічного розвитку, міжнародної інтеграції та універсалізації світових культурних зразків та цінностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Блінов А. Вірус рецесії: чим обернеться епідемія COVID-19 і хто постраждає найбільше. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2020/03/18/pogljad/ekonomika/virus-recesiyi-chym-obernetsya-epidemiya-covid19-xto-postrazhdaye-najbilshe> (дата звернення 10.04.2022 року)
2. Бюджетний простір для системи охорони здоров'я в Україні. Програмний документ для підтримки діалогу щодо підготовки бюджету на 2021 рік. URL: https://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0003/463872/UKR-Budgetary-space-for-health-ukr.pdf (дата звернення 30.05.2022 року)
3. Винник Н. М. Сутність і зміст поняття спортивно-оздоровчої діяльності. Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology. 2016. Vol. 42. Is. 87. P. 45–49.
4. ВООЗ назвала причини того, чому жінки живуть довше. Медичний науково-інформаційний портал. URL: <http://medlib.dp.gov.ua/jirbis2/ua/novini-medichnoji-nauki-i-praktiki/2486-vooz-nazvala-prichini-togo-chomu-zhinki-zhivut-dovshe.html> (дата звернення 30.05.2022 року)
5. Вторгнення росії в Україну: демографічна ситуація та перспективи міграції населення. URL: <https://ua.news/ua/vtorzhenye-rossyyu-v-ukraynu-demografycheskaya-sytuatsyya-y-perspektyvy-mygratsyyu-naselenyya/> (дата звернення 30.05.2022 року)
6. Гасюк Л.І. Спорт вищих досягнень: актуальні проблеми розвитку. Інвестиції: практика та досвід. 2012. No 11. http://www.investplan.com.ua/pdf/11_2012/25.pdf (дата звернення 15.05.2022 року)
7. Горбунова К. Держбюджет–2017: система охорони здоров'я в цифрах. – Аптека.ua, 16 січня 2017р., <https://www.apteka.ua/article/397685> (дата звернення 30.05.2022 року)
8. Даниленко Ю. Приводи для оптимізму, міфи та економічні наслідки. Коронавірусний дайджест. 2020. No 3. URL:

- <https://voxukraine.org/uk/privodi-dlya-optimizmu-mifi-ta-ekonomichni-naslidki-k-ronavirusnij-dajdzhest-3>(дата звернення 10.04.2022 року)
9. Дейнека Т. А. Виклики, суперечності та ризики сучасної глобальної економіки. Проблеми економіки. 2017. No 2. С. 19–25.
  10. Демографічний щорічник «Населення України за 2020 рік». Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/10/dem_2020.pdf(дата звернення 30.05.2022 року)
  11. Демографічні прогнози для України. Режим доступу: URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Демографічні_прогнози_для_України(дата звернення 30.05.2022 року)
  12. Державна служба статистики України URL: <https://ukrstat.gov.ua/>(дата звернення 15.05.2022 року)
  13. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>(дата звернення 30.05.2022 року)
  14. Державні витрати на спорт в Україні зростуть понад у два рази. URL: <https://sport.ua/news/514637-gosudarstvennyye-rashody-na-sport-v-ukraine-vyrastut-bolee-chem-v-dva-raza>(дата звернення 30.05.2022 року)
  15. Дмитрик К. Що рік прийдешній нам готує? Загальні показники та видатки на охорону здоров'я Держбюджету–2018. – Аптека.ua, 8 січня 2018р. URL: <https://www.apteka.ua/article/440833>(дата звернення 30.05.2022 року)
  16. До 2100 року населення України складатиме 24 млн людей – ООН. BBC news/ Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-48694237>(дата звернення 30.05.2022 року)
  17. Домбровська С.М., Вавренюк С.А., Палюх В.В. Державне регулювання фізичної культури та спорту в Україні: монографія. НУЦЗУ, 2020. 313 с.
  18. Дорофєєва Т. І. Зв'язок між якістю фізкультурно-спортивних послуг та станом організації, що їх надає. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/142/4172/872-7-1?inline=1> (дата звернення 10.04.2022 року)

- 19.Дубовой О. В., Саєнко В. Г. Збереження здоров'я студентської молоді – запорука ефективного розвитку держави. Aktualne problemy nowoczesnych nauk – 2013: IX Miedz. nauk.-prakt. konf. Vol. 25. Przemysl: Nauka i studia, 2013. pp. 17-22
- 20.Забаштанська Т. В. Діджиталізація маркетингових інструментів підприємств спортивно-оздоровчої сфери. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2021. No 2(26). С. 115–123
- 21.Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, No 4, ст.19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>
- 22.Закон України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19#Text>(дата звернення 30.05.2022 року)
- 23.Закон України «Про фізичну культуру і спорт». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, No 14, ст.80. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text>(дата звернення 30.05.2022 року)
- 24.Закон України (проект) «Про заклади охорони здоров'я та медичне обслуговування». URL: <https://bit.ly/3sP0DjA>(дата звернення 30.05.2022 року)
- 25.КВЕД-2010. URL: http://kved.ukrstat.gov.ua/KVED2010/93/KVED10_93_19.html(дата звернення 15.05.2022 року)
- 26.Коронавірус в Україні. Актуальна статистика підтверджених випадків Covid-19. URL: https://zaxid.net/statti_tag50974/(дата звернення 30.05.2022 року)
- 27.Коронавірус може призвести до масштабного економічного шоку в Європі – Лагард. URL: <https://suspilne.media/18912-koronavirus-moze-prizvesti-do-masstabnogo-ekonomichnogo-soku-v-evropi-lagard>

28. Коць О. О. Ярмошук А. Ю. Сучасні реалії фінансування спорту в Україні та закордоном. Фінансовий ринок: інституції та інструменти, (м. Львів, 3–6 червня 2018 року). Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2018. С. 56–57.
29. Кричевська Т. Фінансово-економічна криза і виклики для грошово-кредитної політики. Економіка України. 2010. № 4. С. 65–75.
30. Кузьменко О.О. Реалізація державної програми у сфері фізичної культури і спорту. Науковий вісник молодих вчених. 2010. Вип. 1 (1). С. 225–229
31. Кузьменко О.О. Сучасний стан державного управління фізичною культурою та спортом в Україні та Європі. URL: http://archive.nbu.gov.ua/Portal/soc_gum/Dtr_du/2011_3/files/DU311_07.pdf(дата звернення 10.04.2022 року)
32. Куц А. Идем ко дну: кому выгодно вымирание Украины? URL: <https://112.ua/mnenie/idem-ko-dnu-komu-vygodno-vymiranie-ukrainy-498324.html>(дата звернення 30.05.2022 року)
33. Леонова Ю. О., Бондар А. С. Управление рынком спортивно- оздоровчих послуг: проблеми та особливості. Інфраструктура ринку. 2020. №43. С. 189–195. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/43_2020_ukr/36.pdf(дата звернення 10.04.2022 року)
34. Леонова Ю.О., Бондар А.С. Управление рынком спортивно- оздоровчих послуг: проблеми та особливості. Інфраструктура ринку. Випуск 43. 2020. С.189-195
35. Ліщук С.В. Сучасний стан та тенденції державного регулювання в сфері професійного спорту. Інвестиції: практика та досвід. 2015. № 5. С. 106–109
36. Ліщук С.В. Система державного регулювання у сфері фізичної культури та спорту в Україні. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2014. № 12, URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=794>(дата звернення 10.04.2022 року)

- 37.Макашов В. Діяльність органів місцевого самоврядування в реалізації програм розвитку оздоровчої рухової активності населення. Аспекти публічного управління. 2021. Том 9. № 1. С.63-70 DOI: 10.15421/152106
- 38.Медицина доступна для всіх: щороку збільшуються видатки на охорону здоров'я. Роман Єрмоличев, заступник Міністра фінансів України. URL: <https://interfax.com.ua/news/blog/774513.html>(дата звернення 30.05.2022 року)
- 39.Мельниченко О. А. Управління структурними зрушеннями : підручник. Х. : Оберіг, 2013. 300 с.
- 40.Міністерство молоді і спорту України URL: <https://mms.gov.ua/>(дата звернення 15.05.2022 року)
- 41.Міністерство молоді та спорту України. URL: <https://mms.gov.ua/>(дата звернення 30.05.2022 року)
- 42.Міністерство розвитку громад та територій України. URL: <https://www.minregion.gov.ua/>(дата звернення 15.05.2022 року)
- 43.Мічуда Ю. П. Сфера фізичної культури і спорту в умовах ринку (закономірності функціонування та розвитку). К.: Олімпійська література, 2007. 218 с.
- 44.Москальов А. А. Сучасний стан фінансування сфери фізичної культури і спорту в Україні. Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. 2013. Вип. 1. С. 282–287.
- 45.На розвиток сорту в бюджеті-2022 передбачено 11,3 млрд гривень. URL: https://censor.net/ua/news/3288506/na_rozvytok_sportu_v_byudjeti2022_perehbac_heno_113_mlrd_gryven(дата звернення 30.05.2022 року)
- 46.Населення України у 2050 році становитиме 35 мільйонів? Прогнози ООН. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/naselennia-ukrayiny-prohnozy-oon/31590808.html>
- 47.Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту. І з змінами, внесеними згідно з Указом Президента N 1505/2005 (1505/2005) від

- 21.10.2005. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1148/2004#Text>(дата звернення 30.05.2022 року)
48. Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація». Указ Президента України від 9 лютого 2016 року № 42/2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/42/2016#Text>(дата звернення 30.05.2022 року) Положення про Всеукраїнський центр фізичного здоров'я населення "Спорт для всіх". URL: <https://bit.ly/3h2XOWB>(дата звернення 30.05.2022 року)
49. Нікітенко С. В. Особливості фінансування фізичної культури та спорту в Україні. Державне управління. 2016. №1 (53). С. 54–58
50. Огляд ВВП у III кварталі 2020 року. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=62459016-a04f-41fc-9eeb-10de5d40d981&tag=ValoviiVnutrishniiProdukt> (дата звернення 15.05.2022 року)
51. Огляд ВВП у III кварталі 2020 року. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=62459016-a04f-41fc-9eeb-10de5d40d981&tag=ValoviiVnutrishniiProdukt>(дата звернення 30.05.2022 року)
52. ООН: через війну з України виїхало понад 4 мільйони біженців, половина з них – діти. URL: <https://bit.ly/3FYg5Qz>(дата звернення 30.05.2022 року)
53. Павелко А. Спорт як специфічний об'єкт державної політики. Актуальні проблеми державного управління. 2007. Вип.1 (27). С.76-82
54. Павліха Н. В. Європейська інтеграція щодо досягнення перспектив сталого просторового розвитку. Європейська інтеграція: досвід Польщі та України: колективна монографія. Луцьк Люблін: «Drukarnia Kolor Lublin», 2013. С.140–159.
55. Пащук О. В. Маркетинг послуг: стратегічний підхід. Київ, 2005. 558 с.;

- 56.Петришин Д.. Фінансово-економічна підтримка сфери фізичної культури та спорту. Sport Science of Ukraine. 2015. No2 (66). С.60-64
- 57.Писарева І. В., Григоренко А. Ю. Дослідження сучасного стану та перспектив розвитку спортивного туризму в Україні. Економіка та суспільство. 2021. Випуск 33. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/955/913>(дата звернення 15.05.2022 року)
- 58.Приступа Є., Жданова О. та Чеховська Л. Аналіз ринку фізкультурно-оздоровчих послуг у Львові. Слобожанський науково-спортивний вісник. 2017. №6. С. 79–84
- 59.Про впровадження заходів для протидії вимирання населення та для стимулювання демографічного відродження. Електронні петиції. Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: <https://petition.president.gov.ua/petition/87130>(дата звернення 30.05.2022 року)
- 60.Про фізичну культуру і спорт: Закон України від 24.12.1993 р. No 3809-ХІІ / ВВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text>(дата звернення 10.04.2022 року)
- 61.Рибалко Л. М. Роль фізкультурно-оздоровчих технологій у фізичному вихованні студентів. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. 2018. No4(1). С. 94– 102.;
- 62.Рогач О. І. Міжнародні фінанси: навч. посіб. Київ: Либідь, 2003. 784 с.;
- 63.Розвиток спорту в ОТГ як інвестиція. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/7911>(дата звернення 30.05.2022 року)
- 64.Сіденко В. Р. Нові глобальні виклики та їх вплив на формування суспільних цінностей. Український соціум. 2014. No1(48). С. 7–21.
- 65.Сіденко В. Р. Нові глобальні виклики та їх вплив на формування суспільних цінностей. Український соціум. 2014. No 1 (48). С. 7-18.;

- 66.Сіренко Р. Р. Державне управління системним розвитком сфери фізичної культури і масового спорту: програмно-цільовий підхід. DOI : 10.5281/zenodo.1038952
- 67.Солопенко В. В. Видатки на розвиток фізичної культури та спорту з державного та місцевого бюджетів: правові аспекти. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2018. № 3. С. 146-150.
- 68.Стахів І. Класифікація спортивно-оздоровчих послуг в ринкових умовах. Формування ринкової економіки в Україні. 2014. Віт. 33. Ч. 2. С. 107- 110
- 69.Стахів І. М. та інші. Особливості та необхідність контролю і бухгалтерського обліку в спортивно- оздоровчих організаціях. Market economy: modern management theory and practice. 2020. Vol. 19. Issue 2 (45), С.399-414 DOI: 10.18524/2413-9998/2020.2(45).201931
- 70.Стахів І.М. Регулювання ринку спортивно-оздоровчих послуг в Україні. Автореферат дис. к.е.н. ЛНУ імені Франка., 2017. 200 с.
- 71.Стахів І.М. Спортивно-оздоровча сфера як галузь економіки. Економіка та регіон. 2014. №1 (44). С. 46-49
- 72.Стегней М.І., Іртищева. І.О. Статистика: кредитно-модульний курс : навч. посіб. реком. МОН молодьспорт України для студ. ВНЗ. К. : Кондор, 2012. 306 с.
- 73.Талан І.О., Колумбет О.М. Критерії та компоненти змісту фізкультурно-спортивних послуг. «Освітньо-інноваційна інтерактивна платформа «Підприємницькі ініціативи»: V Всеукраїнська наукова інтернет-конференція. URL. https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/15127/1/OIP2019_P402-409.pdf (дата звернення 10.04.2022 року)
- 74.Танклевська Н. С., Вибранський В. В. Сучасні концепції спортивного менеджменту. Фінансовий Простір. 2020. №1 (37). С. 52–62.;
- 75.Ткачук І.Я. Городинський С.І., Чубатенко С.Ю. Пряме державне фінансування громадських організацій фізкультурно-спортивного

- спрямування в Україні. Причорноморські економічні студії . Випуск 26-2. 2018. С.117-120
- 76.Тривалість життя українців нижча, ніж середня у світі – демографи: URL: <https://bit.ly/3tUcqhz>(дата звернення 30.05.2022 року)
- 77.Україна спортивна 2020. Інформаційний довідник. Міністерство молоді та спорту України. Київ, 2021.
- 78.Цимбалюк І. О. Інклюзивний розвиток регіону в умовах фінансової децентралізації: теорія, методологія, практика: монографія. Луцьк: Вежа-Друк, 2019. 340 с.
- 79.Цимбалюк С. М. Стан та перспективи розвитку спортивно- оздоровчої сфери в Україні. Вісник Хмельницького національного університету. 2020. № 4, Том 3. С.31-36 DOI: <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2021-1-6>
- 80.Цимбалюк С. Сутність та економічна роль спортивно-оздоровчої сфери регіону. Економічний дискурс. 2021. Вип. 1-2. С. 57–65.
- 81.Цимбалюк С.М. Роль ОМС у розвитку спортивно-оздоровчої сфери в територіальних громадах. Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., (м.Миколаїв, 23-24 червня 2021 р.). Миколаїв : МНАУ, 2021. С. 60-63.
- 82.Цікановська Н. А. Механізм забезпечення фінансової безпеки недержавних пенсійних фондів: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08 / Університет банківської справи Національного банку України. Київ, 2013.;
- 83.Черба В. М., Герасимова Є. В. Стан та перспективи розвитку сфери фізичної культури в Україні. Економіка та держава. 2017. № 7. С. 70- 75.
- 84.Чому демографічні виклики, які дедалі виразніше постають перед країною, не менш небезпечні, ніж економічні чи політичні. Олександр Крамар. 13 серпня. 2019. Тиждень.ua. URL: <https://tyzhden.ua/Economics/233708>(дата звернення 30.05.2022 року)
- 85.Шимаї М. Виклики для посткризової глобальної системи. Економіка України. 2010. № 4. С. 22-29.;

- 86.Шпильова В.О. Сучасний стан спортивно-оздоровчого туризму в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2013. No 24. С.88-91
- 87.Щупаківський Р. В. Сучасні виклики глобалізації та актуальність їх державного регулювання в системі забезпечення конкурентоспроможності національної економіки. Економіка і суспільство. 2021. Випуск 34. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-97>
- 88.Стахів І. Фінансування спортивно-оздоровчих послуг. Вісник КНТЕУ. 2015. No 2. С.95-102.
- 89.Стратегія розвитку фізичної культури і спорту до 2028 року. URL: <https://mizhiria-osvita.gov.ua/uploads/1-1.pdf>(дата звернення 15.05.2022 року)
- 90.EU sports policy: assessment and possible ways forward. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/652251/IPOL_STU\(2021\)652251_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/652251/IPOL_STU(2021)652251_EN.pdf)(дата звернення 15.05.2022 року)
- 91.Eurostat. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/sport/overview>(дата звернення 15.05.2022 року)
- 92.World Population Prospects 2019. URL: https://population.un.org/wpp/Publications/Files/WPP2019_DataBooklet.pdf(дата звернення 30.05.2022 року)

Анкета-опитувальник
«Ставлення студентів ЗВО до занять фізичною культурою»

Висновок анкети-опитувальника:

Анкетируване опитування було проведено завдяки платформі Google Forms. У ньому взяло участь 43 студенти Національного університету фізичного виховання та спорту України. Ми отримали наступні результати за такими питаннями:

Питання	Відповіді	%
1.Що Вам подобається на заняттях фізичної культури?	Можливість спілкування з викладачем	30
	Можливість спілкування з однолітками	34
	Можливість зміцнення здоров'я	36
2. Чи зацікавлені Ви в успішній здачі тестів з фізичної культури?	Так, зацікавлений	88
	Ні, мені байдуже	4
	Не здаю	8
3. Хотіли б Ви займатися в різних секціях?	Так	40
	Ні	36
	Не визначився	24

4. Які вимоги до викладача фізичної культури Ви б пред'явили?	Різноманітно проводити заняття з фізичної культури.	10
	Відповідати на питання студентів, бути цікавим співрозмовником	45
	Знаходити індивідуальний підхід до кожного студента	45
5. Яка кількість занять, на тиждень, з фізичної культури для Вас прийнятна?	1 раз	20
	2 рази	46
	3 рази	34
6. Як Ви вважаєте, чи допомагають заняття з фізичної культури:	Розумовій діяльності	32
	Гарному настрою	35
	Якісному сну	33
7. Яку кількість годин Ви витрачаєте на заняття фізичною культурою і спортом на тиждень?	До 6 годин	18
	7-10 годин	52
	Більше 10 годин	30
8. Скільки разів на рік Ви берете участь у спортивних змаганнях і фізкультурно-масових заходах?	Не беру участі	12
	1-4 рази	44
	4-10 і більше	44

9. Як часто Ви пропускаєте заняття з фізичної культури?	1-2 рази на тиждень	15
	2-4 рази на місяць	54
	Не пропускаю	31
10. Чи займаєтесь Ви наразі фізкультурою і спортом?	Так	59
	Ні	11
	Іноді	30
11. Яке, на Ваш погляд, значення мають заняття фізичною культурою і спортом?	Ніякого	6
	Зміцнюють здоров'я	54
	Підіймають настрій	40
12. Які на Ваш погляд причини впливають на негативне ставлення до занять фізичною культурою і спортом? (Зазначте не більше двох варіантів відповіді):	Травми	30
	Тіснота в залі та насмішки	3
	Мала кількість змагань	7
	Немає умов для занять	23
	Використання допінгу	17
	Засудження близьких	20
13. Які, на Ваш погляд, фактори впливають на формування здорового способу життя? (зазначте не більше двох варіантів відповіді):	Загартування організму	22
	Хороше харчування	7
	Відмова від шкідливих звичок	11
	Повноцінний сон	47

	Психологічна стійкість	13
14. Вкажіть чому ефективні заняття фізичною культурою і спортом?	Щоб мати гарне тіло	32
	Відпочивати від попередніх занять	11
	Допомогти організму «прокинутись»	56
15. Який, на Ваш погляд, найбільш зручний час для занять фізичною культурою і спортом протягом навчального тижня?	На початку (понеділок, вівторок)	32
	У другій половині (середя-п'ятниця)	28
	І на початку і на кінці	40
16. До якої групи здоров'я з фізичної культури ви відноситесь?	Основна	73
	Спеціальна медична	4
	Спортивна (члени збірних команд)	23

З цього опитування можна зробити висновок про те, що студенти віддають перевагу активному способу життя, і багато з них приділяють значну увагу своєму здоров'ю та фізичній формі. Це може мати позитивний вплив на їхню академічну успішність та загальний стан здоров'я.